

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ**

Факультет економіки, бізнесу та міжнародних відносин
Кафедра підприємництва, торгівлі та економіки підприємства

Кваліфікаційна робота

на тему: *«Управління економічними ризиками на підприємстві»*

Виконав: студент II курсу освітнього
рівня «магістр» групи ЕП-24-1м спеці-
альності
076 "Підприємництво та торгівля" Присікар
Андрій Анатолійович
Керівник: к.е.н., доцент Ільченко В.М.

Дніпро 2025 рік

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ**

Факультет економіки, бізнесу та міжнародних відносин
Кафедра підприємництва та економіки підприємства

Ступінь вищої освіти магістр
Спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

_____ д.е.н., проф. Жадько К.С.

« _____ » _____ 2025 р.

З А В Д А Н Н Я

НА МАГІСТЕРСЬКУ ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Присікаря Андрія Анатолійовича

1. Тема магістерської дипломної роботи «Управління економічними ризиками на підприємстві»

керівник роботи Ільченко В.М., к.е.н., доцент

затверджена наказом університету «11» листопада 2025 р. № 952 пс

2. Термін здачі студентом закінченої дипломної роботи «16» січня 2026 р.

3. Вихідні дані до магістерської дипломної роботи: Фінансова звітність товариства, чинні законодавчі та нормативно-правові акти України, підручники і навчальні посібники, монографії, методична література та навчальні матеріали, конспекти лекцій, вісники та наукові праці ВНЗ, матеріали міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій, наукові статті в профільних економічних журналах, економічні огляди, фахові електронні ресурси інтернету.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки: Теоретико – методичні аспекти управління економічними ризиками на підприємстві. Практичні аспекти аналізу економічних ризиків на підприємстві. Вдосконалення системи управління економічними ризиками та запобігання банкрутству підприємства.

5. Перелік графічного матеріалу: Основні показники ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МА-

РКЕТ» за 2024-2023 рр. (36); Показники оплати праці ТОВ «ВЕСТ ПЕТРО МАРКЕТ» за 2019-2024 рр. (37); Активи та пасиви ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» за рівнем ліквідності станом на кінець 2019 – 2021 років (38); Активи та пасиви ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» за рівнем ліквідності станом на кінець 2022 – 2024 років (39); Надлишок або нестача платіжних засобів ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАР-КЕТ» станом на кінець 2019 – 2024 років (39); Активи та пасиви ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» за рівнем ліквідності станом на кінець звітного періоду 2025 року (41); Показники ліквідності ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» на кінець 2019-2024 рр. (42); Запаси ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» (44); Показники ліквідності ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» станом на кінець звітного періоду 2025 р. (45); Показники фінансової стійкості ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» на кінець 2019-2024 рр. (47); Деякі складові руху коштів у результаті фінансової діяльності (50); Характеристика типів фінансової стійкості ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» (50); Характеристика типів фінансової стійкості ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАР-КЕТ» у 2025 р. (51); Розрахунок показників ділової активності ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» (53); Рентабельність капіталу та реалізованої продукції ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» (54); Розрахунок ймовірності банкрутства за модифікованою п'ятифакторною моделлю Альтмана 1983 р. (58); Розрахунок ймовірності банкрутства за моделлю Спрінггейта (59); Розрахунок ймовірності банкрутства за моделлю Ліса (60); Розрахунок ймовірності банкрутства за моделлю Таффлера і Тішоу (61); Розрахунок ймовірності банкрутства за коефіцієнтом Бівера (61); Розрахунок ймовірності банкрутства за моделлю Терещенка (62); Розрахунок ймовірності банкрутства за моделлю Матвійчука (63); Розрахунок ймовірності банкрутства за моделлю розрахунку інтегрального показника фінансового стану бенефіціара (65); Висновок про клас ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» за рівнем фінансового стану (66); Розрахунок ймовірності банкрутства за моделлю Беєрмана (67); Розрахунок ймовірності банкрутства за моделлю Чессера (69); Розрахунок ймовірності банкрутства за моделлю Фулмера (70).

6. Консультанти магістерської дипломної роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1,2,3	Ільченко В.М., к.е.н., доцент		

7. Дата видачі завдання « 20 » жовтня 2025

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів випускової роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір та погодження теми магістерської дипломної роботи	16.10.2025	<i>виконано</i>
2	Складання плану магістерської дипломної роботи	30.10.2025	<i>виконано</i>
3	Підбір літературних джерел, складання бібліографічного списку	18.10.2025	<i>виконано</i>
4	Написання вступу	07.11.2025	<i>виконано</i>
5	Написання першого розділу роботи	18.11.2025	<i>виконано</i>
6	Написання другого розділу роботи	03.12.2025	<i>виконано</i>
7	Написання третього розділу роботи	25.12.2025	<i>виконано</i>
8	Написання висновків	30.12.2025	<i>виконано</i>
9	Надання роботи науковому керівнику	01.01.2026	<i>виконано</i>
10	Підготовка доповіді до захисту випускової роботи	02.01.2026	<i>виконано</i>
11	Одержання відгуку наукового керівника та рецензії	08.01.2026	<i>виконано</i>
12	Подання роботи на кафедру	16.01.2026	<i>виконано</i>

Студент _____
(підпис)

Керівник роботи _____
(підпис)

Присікар А.А.
(прізвище та ініціали)

Ільченко В.М.
(прізвище та ініціали)

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ**

АНОТАЦІЯ

Присікар А.А. Управління економічними ризиками на підприємстві.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр за спеціальністю 076 «Підприємництво та торгівля». – Університет митної справи та фінансів, Дніпро, 2025.

Магістерська робота присвячена дослідженню сутності управління економічними ризиками на підприємстві, практичних аспектів аналізу економічних ризиків, розробці рекомендацій щодо вдосконалення системи управління ризиками та запобігання банкрутству підприємства.

Дослідження включає в собі розкриття економічної сутності ризиків та методів управління ними. Надано загальну характеристику фінансово-господарської діяльності товариства. Проаналізовано ризики ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності підприємства. Побудовано зарубіжні та вітчизняні MDA-моделі ймовірності банкрутства підприємства. Особлива увага приділяється розробці рекомендацій щодо вдосконалення системи управління ризиками підприємства: управління ризиком сумнівних боргів, товарним ризиком, загальним ризиком банкрутства, профілактиці податкових ризиків.

Кваліфікаційна робота не тільки аналізує теоретико-методичні аспекти, але й пропонує напрями вдосконалення системи управління ризиком підприємства. Запропоновані методи аналізу та управління економічними ризиками, MDA-моделі та рекомендації щодо вдосконалення системи управління ризиком дають змогу підприємству оцінити ступінь конкретних економічних ризиків та ефективність діяльності за тривалий період часу, спланувати подальші стратегічні і тактичні дії щодо ведення господарської діяльності. Отримані результати можуть виступати базою для подальших досліджень та розробки практичних рекомендацій щодо ефективності управління економічними ризиками вітчизняних підприємств.

Ключові слова: економічні ризики, управління економічними ризиками, моделі банкрутства, мультидискримінантний аналіз, прогнозування ймовірності банкрутства, ухилення від ризику, скорочення ризику, вирівнювання ризику, передача ризику, прийняття ризику, фінансова стійкість, фінансовий стан підприємства.

**DEPARTMENT OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
UNIVERSITY OF CUSTOMS AND FINANCE**

ANNOTATION

Prysykar A.A. Managing economic risks at the enterprise.

Qualification Thesis for obtaining a Master's Degree in the specialty 076 «Entrepreneurship and Trade». – University of Customs and Finance, Dnipro, 2025.

The master's thesis is devoted to researching the essence of economic risk management in an enterprise, practical aspects of economic risk analysis, and developing recommendations for improving the risk management system and preventing enterprise bankruptcy.

The study includes disclosure of the economic essence of risks and methods of managing them. A general description of the company's financial and economic activities is provided. The risks of liquidity, financial stability, business activity and profitability of the enterprise are analyzed. Foreign and domestic MDA models of the probability of enterprise bankruptcy are constructed. Particular attention is paid to the development of recommendations for improving the enterprise's risk management system: management of doubtful debt risk, commodity risk, general bankruptcy risk, prevention of tax risks.

The thesis not only analyzes theoretical and methodological aspects, but also suggests directions for improving the enterprise's risk management system. The proposed methods of analysis and management of economic risks, MDA models and recommendations for improving the risk management system enable the enterprise to assess the degree of specific economic risks and the effectiveness of activities over a long period of time, to plan further strategic and tactical actions for conducting economic

activities. The results obtained can serve as a basis for further research and the development of practical recommendations on the effectiveness of economic risk management in domestic enterprises.

Key words: economic risks, economic risk management, bankruptcy models, multipliediscriminant analysis, bankruptcy probability forecasting, risk elimination, risk reduction, alignment of risk, risk transfer, risk acceptance, financial stability, financial condition of the enterprise.

ЗМІСТ

ВСТУП	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМИ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ	13
1.1. Економічна сутність ризиків та їх класифікація	13
1.2. Основні принципи та функції ризик-менеджменту	20
1.3. Методи управління економічними ризиками на підприємстві	25
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	32
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ	33
2.1. Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності	33
2.2. Аналіз ліквідності	38
2.3. Аналіз фінансової стійкості	46
2.4. Аналіз ділової активності та рентабельності	52
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	55
РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМИ РИЗИКАМИ ТА ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВУ ПІДПРИЄМСТВА	57
3.1. Побудова MDA-моделей запобігання банкрутства підприємства	57
3.2. Розробка рекомендацій щодо вдосконалення системи управління ризиком підприємства	71
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	78
ВИСНОВКИ	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	83
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Питання посилення ролі економічних ризиків в управлінні підприємством є важливим компонентом системи ризик-менеджменту та потребує постійної уваги. Але наразі актуальність вдосконалення системи управління економічними ризиками особливо зумовлена новими реаліями ведення господарської діяльності в умовах економічної та політичної турбулентності країни.

Механізм управління економічними ризиками підприємства у своїх роботах досліджували такі зарубіжні та вітчизняні вчені як А. Альгін, Б. Койлі, Б. Райзберг, Г.Л. В. Спрингейт, Г. Тишоу, Д. Фулмер, Е. Альтман, Й. Шумпетер, К. Беєрман, Л. Севідж, М. Фрідмен, Р. Ліс, Р. Таффлер, Р. Чессер, Т. Райс, У. Бівер, Андрійчук В.М., Бланк І.О., Вербицька Г.Л., Вергал К.Ю., Вітлінський В.В., Гнилицька Л.В., Горго І.О., Гранатуров В.М., Литовченко І.В., Лук'янова В.В., Мазник Л.В., Матвійчук А.В., Мертон Р.К., Мойсеєнко І.П., Мороз О.В., Наконечний С.І., Поддерьогін А.М., Ріщук Л. І., Скопенко Н.С., Старостіна А.О., Стешенко О.Д., Терещенко О.О., Федулова І.В., Харічков С.К., Ходаківський Є.І., Цвігун Т.В., Штангрет А.М., Штефанич Д.А. та ін.

Відаючи належне отриманим науковим результатам у вказаній проблематиці, потрібно акцентувати необхідність у розвитку даних досліджень в частині особливостей управління економічними ризиками у нафтопродуктовій галузі. Це й зумовило вибір теми дослідження, його структуру та зміст.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний напрямок досліджень відповідає плану наукових досліджень Університету митної справи та фінансів. В основу покладені теоретико-методологічні та практичні розробки, що є частиною досліджень за науково-дослідною роботою кафедри підприємництва та економіки підприємства Університету митної справи та фінансів: «Інноваційна, соціальна, антикризова трансформація і управління в торговельній та підприємницькій діяльності» (номер державної реєстрації 0125U001603;

фундаментальна; 01.01.2025 р. - 31.12.2027 р.), «Соціально-економічний та інноваційний розвиток діяльності підприємств і підприємництва» (номер державної реєстрації 0122U000215; прикладна; 01.01.2022 р.– 31.12.2024 р.), в якій автор приймав безпосередню участь як виконавець.

Мета дослідження – наукове обґрунтування теоретико-методологічних засад і практичних аспектів аналізу та управління економічними ризиками та розробка рекомендацій щодо вдосконалення системи управління та запобігання банкрутству ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ».

Для досягнення цієї мети поставлені наступні завдання:

- виявити економічну сутність ризиків підприємства, виокремити їх класифікації;
- з'ясувати основні принципи та функції ризик-менеджменту;
- визначити методи управління економічними ризиками на підприємстві;
- надати характеристику фінансово-господарської діяльності товариства;
- проаналізувати ліквідність, фінансову стійкість, ділову активність та рентабельність товариства та виявити економічні ризики при здійсненні господарської діяльності товариства цієї галузі;
- побудувати MDA-моделі запобігання банкрутства для ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ»;
- розробити рекомендації щодо вдосконалення системи управління ризиком товариства.

Об'єкт дослідження – система управління економічними ризиками ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ».

Предмет дослідження – теоретико-методологічні та організаційні засади управління економічними ризиками та вдосконалення системи управління економічними ризиками ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ».

Для досягнення поставленої мети та сформульованих завдань використовувалися методи:

- абстрактно-логічний (для постановки мети та завдань магістерської роботи);
- історичного та еволюційного підходу, наукової абстракції, індукції, дедукції (для виявлення природи, сутності та класифікацій економічних ризиків, еволюції моделей запобігання банкрутству);
- синтезу, аналізу, системного підходу (для виявлення та відокремлення найбільш ефективних підходів з'ясування ймовірності економічних ризиків);
- фінансового аналізу (для аналізу рівня економічних ризиків): метод порівняння, індексний, факторний, рядів динаміки, балансовий, горизонтальний (трендовий) та вертикальний (структурний) аналіз, метод фінансових коефіцієнтів;
- емпірично-індуктивні та статистичні (для дослідження фінансових показників великого масиву підприємств, частина з яких збанкрутувала);
- економіко-математичного моделювання (для побудови економетричних моделей банкрутства на основі аналізу множинних дискримінант).

Теоретико-методичною основою дослідження виступили наукові положення, відображені у фундаментальних працях зарубіжних та українських вчених, які розглядали систему управління ризиками підприємства, теорії ризик-менеджменту та діагностики банкрутства підприємства.

Інформаційною базою дослідження виступила фінансова звітність товариства, чинні законодавчі та нормативно-правові акти України, підручники і навчальні посібники, монографії, методична література та навчальні матеріали, конспекти лекцій, вісники та наукові праці ВНЗ, матеріали міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій, наукові статті в профільних економічних журналах, економічні огляди, фахові електронні ресурси інтернету.

Практичне значення одержаних результатів дослідження. Викладені у магістерській роботі теоретичні положення та практичні рекомендації щодо управління економічними ризиками підприємства допоможуть зменшити рівень ризиків та вдосконалити систему управління економічними ризиками вітчизняних

підприємств, що сприятиме запобіганню загального економічного ризику банкрутств і, як наслідок, стабілізації економічної системи країни загалом. Запропоновані автором методи аналізу та управління економічними ризиками, MDA- моделі та рекомендації щодо вдосконалення системи управління ризиком дають змогу ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» оцінити ступінь конкретних економічних ризиків та ефективність діяльності за тривалий період часу, а також спланувати подальші стратегічні і тактичні дії щодо ведення господарської діяльності.

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, висновки та практичні рекомендації, викладені у магістерській роботі, отримані автором особисто та розв'язують важливу наукову проблему, пов'язану із управлінням економічними ризиками на підприємстві.

Кваліфікаційна робота складається із вступу, 3 розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків. Робота викладена на 90 сторінках, містить 30 таблиць, 2 рисунки, 24 сторінки додатків. Список використаних джерел містить 79 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМИ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

1.1 Економічна сутність ризиків та їх класифікація

«Під економічним ризиком слід розуміти вартісну міру наслідків реалізації загрози або шансу, ймовірність яких обумовлена впливом події або групи подій, що слугують джерелом ризику, на об'єкт» [13, с. 13].

Існує багато класифікацій економічних ризиків на підставі різних критеріїв, тому систематизуємо та розглянемо основні їх види.

Система менеджменту за певними ознаками відокремлює наступні економічні ризики:

- за сферою виникнення: фінансові, комерційні, виробничі;
- за купівельною спроможністю грошей: валютні, ліквідності, інфляційні, дефляційні;
- за наслідками: чисті, спекулятивні;
- за інвестиціями: банкрутства, зниження прибутковості, втраченої вигоди, біржові, селективні (невірний вибір типів капіталовкладень).

Західним класифікаціям економічних ризиків притаманні:

- операційний ризик,
- кредитний ризик,
- діловий ризик,
- ринковий ризик,
- ризик ліквідності,
- регуляторний ризик (пов'язаний з діями влади).

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти» розкриває зміст понять наступних видів ризиків:

«1) валютний ризик - імовірність того, що вартість фінансового інструмента буде змінюватися внаслідок змін валютного курсу;

2) відсотковий ризик - імовірність того, що вартість фінансового інструмента буде змінюватися внаслідок змін відсоткових ставок;

3) кредитний ризик – імовірність втрат однієї зі сторін-укладачів контракти про придбання фінансового інструмента внаслідок невиконання зобов'язання іншою стороною;

4) ризик грошового потоку - імовірність зміни величини майбутнього грошового потоку, пов'язаного з монетарним фінансовим інструментом;

5) ризик ліквідності - імовірність втрат внаслідок неспроможності виконати свої зобов'язання у зв'язку з неможливістю реалізувати фінансові активи за справедливою вартістю;

6) ринковий ризик - імовірність того, що вартість фінансового інструмента буде змінюватися внаслідок змін ринкових цін незалежно від того, чи спричинені ці зміни факторами, які притаманні конкретному типу цінних паперів чи їх емітенту, або факторами, які впливають на вартість всіх цінних паперів в обігу на ринку;

7) ціновий ризик - імовірність цінових змін внаслідок валютного, відсоткового та ринкового ризиків» [50].

Серед економічних ризиків ведення підприємницької діяльності можна виділити:

1) Виробничі ризики, що виникають внаслідок: зупинки виробництва, неефективного використання технологій та техніки, основних та оборотних фондів, фізичного та морального зносу обладнання, перевитрат сировини, робочого часу, неефективного впровадження нових методів виробництва, невиконання умов договору з замовником, збільшення собівартості та інш., тому в рамках виробничих ризиків виділяють ресурсний та техніко-технологічний ризики.

2) Інноваційні ризики – ймовірність втрати грошових коштів внаслідок освоєння нових ринків збуту, виведення на ринок нових товарів (які можуть не

мати прогнозованого попиту), вкладення у виробництво нової продукції на старому обладнанні, впровадження нових технологій та техніки для виробництва нового товару (якщо новий товар не знайде свого покупця, продати вузькоспеціалізовану техніку буде складно), використання нових невикористаних методів управління.

3) Інвестиційно-фінансові ризики – ймовірність часткової або повної втрати капіталу/доходу.

Поділяються на:

3.1. кредитний (у т. ч. при наданні товарного та споживчого кредиту покупцям; для зниження вживають заходи попереднього аналізу на плато- та кредитоспроможність позичальника, отримують гарантії погашення, страхують, диверсифікують, лімітують кредитні операції, підтримують збалансовану структуру кредиторської заборгованості);

3.2. інвестиційний - ймовірність зниження ринкової вартості інвестиційно-фінансового портфеля цінних паперів, ризик недоступності або втрати фінансових активів, що виник внаслідок їх інвестування.

Виділяють 3 основних види інвестиційних ризиків: ризик на ринку цінних паперів (фінансового інвестування), проектний ризик (реального інвестування) та ризик окремого фінансового інструменту інвестування.

Ризик фінансових інвестицій є портфельним. Інвестиційний портфель формується для диверсифікації з певної кількості різних видів фінансових активів, призначених для інвестування, для цілей:

- ліквідності;
- зниження інвестиційного ризику;
- приріст капіталу завдяки процентам та зростанню курсової вартості акцій;
- збільшення приросту інвестованого капіталу у довгостроковому періоді.

Рівень загального ризику інвестиційного портфелю не складається з суми

кожного окремого ризику фінансового активу, а знижується через диверсифікацію.

Ризик окремого фінансового інструменту інвестування – це ризик відхилення фактичного доходу за цим інструментом від очікуваного, який залежить від зміни кон'юнктури фінансового ринку, фінансового становища емітента та періоду оборотності інструментів.

Проектний ризик передбачає ймовірність виникнення подій під час реалізації реального інвестування, що можуть знизити очікуваний розрахований ефект: невиконання підрядником умов контракту, збільшення строків виконання робіт та питання до якості їх виконання, затримка постачальником доставки будматеріалів тощо.

Однак існують й інші класифікації. Наприклад, інвестиційні ризики за видами втрат можна поділити на ризики прямих фінансових витрат (втрата капіталу внаслідок невірною капіталовкладення), ризики втраченої вигоди (ризик настання неотриманого прибутку чи фінансового збитку внаслідок відсутності вжитих заходів), ризики зменшення прибутковості (внаслідок зниження відсотків за портфельними інвестиціями);

3.3. відсотковий ризик – вірогідність втрат через коливання депозитних та кредитних відсоткових ставок; також ризик ймовірних втрат під час емісії акцій, облігацій, під час реалізації дивідендної політики короткострокових інвестицій;

3.4. інфляційний – ймовірність випередження інфляцією темпів зростання доходів за інвестиціями, ризик зниження можливого прибутку від здійснення фінансових операцій та знецінення фінансових активів товариства (реальної вартості капіталу); для зменшення втрат для короткострокових фінансових операцій коригується процентна ставка;

3.5. дефляційний – ризик зниження прибутку внаслідок загального падіння рівня цін, купівельної спроможності та низької економічної активності;

3.6. ризик банкрутства (згідно з Положенням щодо пруденційних нормативів професійної діяльності на фондовому ринку та вимог до системи управління

ризиками № 1597 від 01.10.2015 р.) – «ризик неможливості продовження діяльності підприємства, який може виникнути при погіршенні фінансового стану підприємства, якості його активів, структури капіталу, при виникненні збитків від його діяльності внаслідок перевищення витрат над доходами» [52];

3.7. валютний ризик.

4) Комерційний ризик – ризик отримання збитків чи неотримання очікуваного доходу в результаті діяльності, пов'язаної з виробництвом та реалізацією товарів/послуг, з фінансовими та товарно-грошовими операціями. Класифікується на:

4.1. маркетинговий – ризик збитків під час реалізації маркетингової стратегії, тобто під час збуту та взаємодії з контрагентами щодо організації продаж; причинами виступають неефективна система стимулювання збуту для цільового споживача, некоректна цінова стратегія, неконкурентоспроможність продукції/послуг та самого товариства.

До зовнішніх відносять: ринкові, споживацькі, постачальницькі, конкурентні, посередницькі, ризики контактних аудиторій.

До внутрішніх маркетингових ризиків відносять: стратегічні, управлінські, інформаційні та ризики за основними маркетинговими інструментами 4Р (цінові, товарні, збутові, комунікаційні (просування));

4.2. торговий – ризик збитків, пов'язаний з відмовою від товару, псуванням під час транспортування, втратою, недоставлянням товару;

4.3. ринковий – ризик втрат через стрибки ринкових цін.

5) Ризик зниження рівня фінансової стійкості – ймовірність послаблення фінансового стану товариства (навіть до банкрутства), тобто платоспроможності, ліквідності, прибутковості, ділової активності та рентабельності; порушення своєчасного та повного виконання фінансових зобов'язань щодо усіх суб'єктів, балансу між власними та залученими коштами, позитивними та негативними грошовими потоками, оптимальної структури активів; ризик неможливості відновлення фінансових показників до оптимального рівня, втрат капіталу та доступу до фінансових ресурсів.

6) Ризик зниження рівня платоспроможності – «пов'язаний з ймовірною неможливістю швидкого здійснення розрахунків, характеризується зниженням рівня ліквідності оборотних активів, що викликає розбалансованість позитивного та негативного грошових потоків торгового підприємства в часі» [6].

7) Ризик зниження рівня ліквідності – ймовірність неможливості швидко та в будь-який момент перетворити активи в готівкові платіжні кошти без втрати їх ринкової вартості для розрахунку за зобов'язаннями за допомогою майна, що може призвести до зниження платоспроможності і, як наслідок, фінансової стійкості та ділової активності.

Тобто ризик ліквідності – це неспроможність будь-яких активів перетворюватися на гроші, а ризик неплатоспроможності – це нездатність товариства своєчасно і в повному обсязі провести розрахунки за короткостроковими зобов'язаннями [76, с.259].

Для оцінки ризику ліквідності важливими є час трансформації інвестицій у грошові платіжні кошти та обсяг фінансових втрат інвестора, пов'язаний з цією трансформацією, тому об'єкти інвестування за часом трансформації можна поділити на терміново ліквідні (незначний ризик, до 7 днів), високоліквідні (низький ризик, 7-30 днів), середньоліквідні (середній ризик, 1-3 місяці), малоліквідні (високий ризик, більше 3 місяців), а за обсягом втрат (відсоткове співвідношення можливих втрат до обсягів інвестицій) – на з дуже високим ризиком (більше 20%), з високим (11-20%), середнім (6-10%), низьким (до 5%) [31, с.27].

8) Ризик зниження ділової активності – ймовірність зниження ефективності та інтенсивності використання ресурсів, конкурентоспроможності, ефективності реалізації фінансової, інвестиційної, операційної діяльності.

«Ділова активність – це комплексна характеристика діяльності підприємства, яка містить в собі оцінку ступеня напруженості та виконання плану по всім видам показників діяльності; сукупність зусиль, спрямованих на зростання прибутковості підприємства та його інвестиційної привабливості, пошук можливих резервів підвищення ефективності виробництва, аналіз ефективності використання трудових, нематеріальних та фінансових ресурсів, прагнення лідерства на

ринку» [76, с. 261].

9) Ризик зниження рентабельності;

10) Ризик зниження ринкової вартості товариства;

11) Податковий ризик – ризик несприятливої зміни податкового законодавства та його порушення: скасування пільг, введення нових податків, зборів, штрафних санкцій або збільшення розміру існуючих, введення нових дозвільних документів, ліцензування та інш.

Можна виділити наступні податкові ризики:

11.1. ризики реєстрації: відсутність знаходження товариства за місцем реєстрації, відсутність реального місцезнаходження товариства, підставні особи у керівному складі або у складі засновників, взаємодія з контрагентами з ознаками фіктивності;

як наслідок: включення до переліку ризикових контрагентів, блокування реєстрації податкових накладних, припинення дії ліцензій;

11.2. ризики звітності: відсутність/невідповідність формам/неправильне оформлення первинних документів, несвоєчасне подання податкової звітності, зменшення термінів звітування та збільшення кількості звітності, різниця між даними звітності та даними електронних реєстрів ДПС;

як наслідок: проведення позапланових документальних та фактичних перевірок, штрафні санкції, адміністративна відповідальність, донарахування податків, скасування податкового кредиту, припинення дії ліцензій;

11.3. ризики сплати: помилки при заповненні платіжних інструкцій кредитового переказу коштів, несвоєчасна сплата податків та обов'язкових платежів та наявність податкового боргу;

як наслідок: блокування та арешт рахунків, нарахування штрафів та пені, неможливість отримання дозвільних документів за наявності податкового боргу в цілому по товариству та неможливість забронювати робітників критичної інфраструктури, судові витрати внаслідок примусового стягнення боргу;

11.4. ризики декларування: схеми оптимізації оподаткування за рахунок включення у склад фіктивних витрат та декларування надання фіктивних послуг,

приховування деяких операцій, заниження бази оподаткування;

як наслідок: донарахування податків, штрафи, кримінальні справи.

Паливна галузь серед специфічних податкових ризиків має ризики порушення ліцензійного законодавства внаслідок його мінливості та високих вимог, а також ризик порушення законодавства про захист економічної конкуренції (штрафи від Антимонопольного комітету України (АМКУ)).

12) Депозитний ризик – ймовірність втрати депозитів через помилкову оцінку об'єкта вкладень.

13) Криміногенний ризик – ризик виведення активів персоналом, фіктивного банкрутства контрагентів, що не планують повертати свої борги, подробиці документації та інш.

1.2 Основні принципи та функції ризик-менеджменту

В. Лук'янова і Т. Головач дають наступне формулювання терміну «управління ризиком»:

Управління ризиком – «комплекс управлінських дій та заходів впливу на суб'єкти господарської діяльності, який забезпечує максимально широке охоплення можливих ризиків, обґрунтоване прийняття та доведення їх впливу до оптимально можливих меж для зниження ймовірності настання стохастичних (випадкових) негативних подій і нейтралізації їх наслідків» [68, с.59].

А. Матвійчук вважає, що управління економічним ризиком – «багатостадійний процес, що має на меті зменшення або компенсацію збитків при настанні несприятливих подій» [68, с.59].

Ризик-менеджмент – комплекс заходів щодо прогнозування ймовірності настання ризикових подій та мір щодо нівелювання або виключення негативних наслідків настання цих подій.

Основні завдання, що вирішує ризик-менеджмент: профілактика появи ризику (у т. ч. прогнозування настання несприятливих подій), зниження рівня не-

визначеності при прийнятті рішень та рівня ризику до допустимої межі, мінімізація збитків внаслідок ризику, максимізація прибутків внаслідок управління ризиком, знаходження оптимальної рівноваги між вигодами від мінімізації ризику та витратами, що для цього потрібні.

Основні принципи ризик-менеджменту:

1) масштабності (максимізації) – прагнення до врахування усіх причин виникнення ризику та охоплення аналізу усіх сфер виникнення ризику для зведення невизначеності до мінімуму;

2) мінімізації – прагнення зменшити ступінь впливу ризиків та їх спектр;

3) адекватної реакції – стрімке та адекватне реагування на внутрішні та зовнішні фактори, внаслідок яких може виникнути ризикова ситуація;

4) розумного прийняття:

- не варто ризикувати більшим заради чогось меншого;
- не розумно ризикувати більше, ніж вартість власного капіталу;
- потрібно мати на увазі наслідки настання ризику, прогнозувати їх;
- потрібно пам'ятати про інші можливі рішення;
- лише за відсутності сумнівів приймається позитивне рішення;
- за наявності сумнівів приймається негативне рішення.

Основні функції управління економічними ризиками:

1) прогнозування (планування) – передбачення ймовірних змін у фінансовому стані товариства та ймовірних втрат при виборі альтернативних варіантів ведення діяльності з урахуванням його стратегії розвитку на основі аналізу наявної інформації за допомогою експертних методів (інтуїції, накопиченого досвіду, знання ринку та інш.) та статистичних (екстраполяція попередніх даних на майбутнє з можливим уточненням експертами тенденцій до змін);

2) організація – створення керуючих органів, підрозділів для управління економічними ризиками для реалізації ризикового вкладення (рис.1.1), створення та впровадження програми дій для зменшення ризику на основі затверджених товариством правил та процедур;

3) контроль – перевірка організації робіт та ступеню їх виконання щодо

управління ризиком, що полягає у аналізі ефективності вжитих заходів для виявлення резервів та недоліків для їх подальшого врахування;

4) регулювання – вплив на об’єкт управління для досягнення його стійкості шляхом оптимізації економічних ризиків, поточні дії для нейтралізації виникаючих відхилень;

Рисунок 1.1. Підрозділ ризик-менеджменту у структурі організації [62, с.8]

5) координація – узгодженість усієї структури апарату управління ризиками між собою: керуючих органів, підрозділів, фахівців;

6) стимулювання – створення умов для зацікавленості менеджерів та фахівців у результаті;

7) розпорядження – політика підтримки управління відповідно до задач;

8) аналіз – визначення кола факторів виникнення економічних ризиків, їх впливу на фінансовий стан товариства, основних характерних тенденцій, притаманних цим ризикам, та оцінка результативності управління ними.

Етапи процесу управління ризиком:

1) визначення цілей ризику та цілей вкладання капіталу: оцінюються цілі господарської діяльності;

2) діагностика проблеми: збирається інформація щодо стану зовнішнього середовища, визначаються тактичні та стратегічні цілі товариства, одержується інформація щодо властивостей та структури об'єктів ризику;

3) ідентифікація можливих ризиків;

4) аналіз ризику (якісний та кількісний):

- визначення фінансової доцільності (ліквідності);

- визначення економічної доцільності, тобто ефективності впроваджених заходів;

- визначення допустимого рівня ризику;

5) визначення оптимального методу управління ризиком;

6) розробка та погодження управлінського рішення;

7) контроль та коригування результатів.

При виборі стратегії ризик-менеджменту використовують 4 основні принципи, які продемонструємо у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Основні принципи менеджменту ризику

Можливі збитки	Ймовірність несприятливих подій	
	висока	низька
Високі	уникайте ризику	Страхуйте/передавайте ризик
Низькі	контролюйте ризик	ризикуйте

[14, с.245]

Правила обрання стратегії ризик-менеджменту:

1) максимуму виграшу: з усіх варіантів ризикових вкладів обирається той, що дасть найбільш ефективний результат за мінімального чи допустимого для інвестора ризику;

2) оптимальної ймовірності результату: обирається те рішення, по якому ймовірність результату є прийнятною для менеджера;

3) оптимального коливання результату: обирається те рішення, за яким

ймовірність виграшу або програшу для одного й того ж вкладення має найменшу величину середнього квадратичного відхилення, дисперсії, варіації, тобто мають найменший розрив;

4) оптимального поєднання виграшу та величини ризику: інвестор аналізує можливу величину виграшу та збитку та обирає вкласти капітал у те рішення, яке дозволяє отримати очікуваний виграш та при цьому уникнути значного ризику.

Алгоритм методики оцінки ризиків на основі комплексного показника ризику:

1) Підготовча стадія:

- складання переліку ризиків з урахуванням різних сфер діяльності товариства;

- відокремлення пріоритетних видів ризиків експертним оцінюванням за допомогою методу парних порівнянь з математичною обробкою експертних оцінок щодо впливу факторів ризиків на результат діяльності товариства;

2) Визначення комплексного показника економічного ризику:

- визначення показників оцінки ризиків товариства та методики їх розрахунків;

- з'ясування нормативних значень показників та присвоєння певної зони ризику (наприклад, безризикова, допустима, критична, катастрофічна);

- впровадження бальної системи показників в залежності від їх зони ризику для визначення комплексного показника;

- впровадження вагових коефіцієнтів до кожного показника для врахування значимості їх впливу на комплексний показник або деталізація найбільш вагомих показників (наприклад, коефіцієнт ліквідності деталізують на коефіцієнт поточної, швидкої та абсолютної). Деталізованим показникам вагові коефіцієнти задля значимості вже не присвоюються;

- урахування динаміки показників за періодами за допомогою коригування бальних оцінок. Наприклад, якщо показник поточного періоду поліпшився щодо попереднього періоду, можна підвищити бальну оцінку (наприклад, на 0,5 балів);

- підсумовування бальних оцінок показників та розрахунків їх середнього значення (розрахунків комплексного показника);

- віднесення значень комплексного показника за зонами ризику: наприклад, якщо маємо значення бальної оцінки величини критичного ризику у 1 бал, то інтервал комплексного показника ризику для зони критичного рівня ризику становить $(0,5; 1,5]$, для зони припустимого рівня ризику - $(1,5; 2,5]$, для зони катастрофічного рівня - $(2,5; \infty)$, для безризикової зони - $(-\infty; 0,5]$.

3) Аналіз отриманих результатів для розрахування запасу міцності та прийняття подальших управлінських рішень.

1.3 Методи управління економічними ризиками на підприємстві

Розглянемо різні підходи до класифікації методів нейтралізації економічних ризиків:

1) А. Поддєрьогін виділяє метод уникнення та утримання ризику (до утримання відносить диверсифікацію, хеджування та страхування);

2) І. Бланк відокремлює уникнення ризику, розподіл ризику, лімітування, хеджування, диверсифікацію, страхування, самострахування;

3) Р. Мертон та З. Боді розглядають уникнення ризику, відвернення збитку, утримання ризику (який поділяють на прийняття ризику та передачу ризику; до передачі ризику включають хеджування, страхування, диверсифікацію) [68, с. 70].

Для обрання методу управління ризиком можна скористатися табл. 1.2, щоб врахувати ймовірність ризику та можливий рівень збитків від них.

Пропонуємо виділити наступні напрями регулювання ступеня ризику (можна використовувати у комплексі):

1) Ухилення від ризику (уникнення ризику) – превентивні заходи недопущення ризикової ситуації, що полягають як у розробці інструкцій, регламентів та нормативів щодо дотримання тієї чи іншої дисципліни (законодавства у сфері труда, податків та інш., технологічної, виробничої), бізнес-планів, так і у відмові

від певної ризикової операції, якщо ступень ризику переважає над можливою вигодою, а відмова не тягне за собою виникнення інших, більш значних, ризиків. Такими заходами також може бути відмова від залучення великих позик, низьколіквідних оборотних активів, від співпраці з контрагентами, які часто порушують умови договору, звільнення працівників з сумнівною репутацією.

Таблиця 1.2

Обрання методу управління ризиком

Ймовірність ризику/рівень збитків (грн.)	Близька до 0	Низька	Невелика	Середня	Велика	Близька до 1
Незначний	Прийняття ризику				Прийняття ризику чи створення резервів (запасів)	
Малий	Створення резервів, запасів					
Поміркований	Створення резервів, запасів		Зовнішнє страхування чи (і) розподіл ризику		Уникнення ризику	
Середній	Зовнішнє страхування чи (і) розподіл ризику				Уникнення ризику	
Великий	Зовнішнє страхування чи розподіл ризику			Уникнення ризику		
Катастрофічний	Зовнішнє страхування чи (і) розподіл ризику		Уникнення ризику			

[31, с.262-263]

У довгостроковій перспективі метод не є виправданим, оскільки підприємницька діяльність по своїй сутності не передбачає постійну відмову від ризику, бо це призводить до втрати невикористаних можливостей та можливого прибутку. Приклад: відмова від реалізації товарів у борг або по частковій передплаті

(втрачаємо певну кількість клієнтів), відмова від співпраці з контрагентом, що нещодавно з'явився на ринку, через відсутність репутації надійного (втрачаємо певні договірні вигоди) та інш.

2) Вирівнювання ризику – розподіл ризику шляхом:

- розподілу витрат серед різних підрозділів товариства (наприклад, витрати менш прибуткової через територіальне розташування АЗК, яка все одно працює для утримання ринкової позиції та унеможливлення захвату ниші конкурентами, перекриває більш прибуткова АЗК), або суб'єктів діяльності (між замовником та постачальником або продавцем та покупцем у вигляді штрафних санкцій у випадку порушення умов виконання договорів);

- одночасного проведення схожих господарських операцій з додатним результатом;

- диверсифікації сфер діяльності: група компаній «Континіум», крім мережі АЗК WOG та Херсонського нафтопереробного заводу, контролює «Банк інвестицій та заощаджень», молочну сферу: ПАТ «Дубномолоко» (ТМ «КОМО»), ТОВ «Клуб сиру» (ТМ «Клуб сиру»), ТМ «Галичина», розвиває девелопмент нерухомості (ТОВ «Континіум-Девелопмент», ТМ «Євротон» зі спеціалізацією на виробництві цегли), курортний комплекс «Ріксос-Прикарпаття» у Трускавці та інш. (рис. 1.2);

Рисунок 1.2. Диверсифікація сфер діяльності ГК «Континіум» [22].

- диверсифікації асортименту: вертикальна – нові товари схожі на попередні (літнє та зимове пальне, звичайне пальне та пальне з присадками) та горизонтальна – нові товари не схожі на попередні, але покупець виявив до них інтерес (продаж супутніх товарів та фаст-фуду на АЗК, окрім нафтопродуктів),

- диверсифікації контрагентів (договірні відносини з різними постачальниками одного типу товару/послуг),

- диверсифікації депозитного ризику (розміщення вільних коштів у різних банках під однаковими умовами дохідності),

- диверсифікації валютного портфеля (у ЗЕД використовуються декілька видів валют, що мінімізує витрати за валютним ризиком),

- диверсифікації інвестиційного ризику (розгляд різних за регіоном та галузю інвестиційних проектів),

- диверсифікація комерційного ризику (збільшення кількості сегментів ринку, на яких працює товариство),

- диверсифікація фінансового ризику (оптимізація структури портфелю цінних паперів).

3) Прийняття ризику (збереження, утримання ризику) – усвідомлення ступеня ризику без вживання заходів, оскільки або можливі прибутки значно перевищують витрати від ризику, або витрати на заходи щодо зниження/уникнення ризику перевищують витрати від ризику.

Використовується за умови створення джерел покриття витрат: резервних фондів, фондів самострахування, державних дотацій, банківських позик.

Використання самострахування доцільне щодо відносно незначної вартості майна за невеликої ймовірності його втрати, коли внески самострахування значно менші за внески до страхових компаній, що дозволяє зекономити на страхових преміях. Це можуть бути цільові резервні фонди (оплати праці, реструктуризації, за вагомими контрактами), матеріальні та фінансові запаси, нерозподілений прибуток.

Недоліком резервування є його створення за рахунок власних оборотних коштів, що відволікає їх від господарської діяльності та «заморожує» у вигляді

запасів сировини, матеріалів, товарно-матеріальних цінностей та/або у грошовому вигляді на рахунку. Крім того, фонд може виявитися замалим для компенсації збитків через недооцінення рівня ризику та поступове накопичення коштів фонду.

Статутом ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» передбачено створення у товаристві резервного (страхового) фонду у розмірі 25% статутного капіталу, а також інші фонди, передбачені законодавством. Резервний фонд створюється за рахунок щорічних відрахувань, які не можуть бути меншими 5% суми чистого прибутку товариства. Відрахування до резервного (страхового) фонду проводяться до досягнення ним розміру, визначеного Статутом, але Рішенням Загальних зборів можна змінити розміри резервного фонду та щорічних відрахувань. Наразі резервний капітал у ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» відсутній.

Лімітування концентрації фінансових ризиків – заходи встановлення граничних внутрішніх лімітів для обмеження кредитного, інфляційного ризику, ризику неплатоспроможності, щодо:

- залученого капіталу (позикових коштів),
- максимального строку дебіторської заборгованості,
- максимального розміру кредитування одного покупця,
- максимального розміру депозиту в одному банку та максимального вкладу в акції одного емітента,
- мінімального розміру високоліквідних активів,
- максимального об'єму закупки товару у одного постачальника,
- максимального розміру запасів.

4) Зниження (скорочення ризику) – дії щодо зменшення збитків або ймовірності настання ризику.

5) Передача ризику – дії з передачі відповідальності за наслідки настання ризику третім особам: страхування (страховим компаніям), отримання фінансових гарантій, хеджування, передача ризику клієнтам через опис у договорі форс-мажорних обставин або валютних коливань, розподіл між суб'єктами інвести-

ційного проекту, лізинг, факторинг, договори відповідального зберігання, перевезення вантажів, передача логістики на аутсорсинг.

Згідно із ПСБО 13 «Фінансові інструменти» «фінансова гарантія - передбачене контрактом право позикодавця отримувати грошові кошти від гаранта і відповідно зобов'язання гаранта сплатити грошові кошти позикодавцеві, якщо позичальник не виконає своїх зобов'язань» [50].

Згідно із п.1 ст.4 ЗУ «Про страхування» № 1909-ІХ від 18.11.2021 р. вирізняють класи 1-18 страхування, що можуть бути використані юридичними особами, а саме: медичне, страхування на випадок професійного захворювання, виробничої травми, наземних транспортних засобів, повітряних та водних суден, страхування вантажа, багажа, вантажобагажа, майна від вогню, впливу небезпечних природних явищ, крадіжки, розбійу, умисного пошкодження або знищення, грабіжа, страхування відповідальності від використання наземного транспортного засобу, водного та повітряного суден (також відповідальність перевізника), страхування поруки (гарантії), кредитів, судових витрат, інших фінансових ризиків, витрат на асистанс та іншої відповідальності [55].

Хеджування – це страхування учасників від ризику втрат у майбутньому, пов'язаних з можливою зміною цін на товари, зміною курсів валют, відсоткових ставок під час реалізації угоди, домовленість купити/продати за певною ціною у майбутньому, яка відбувається методом укладення ф'ючерсних та форвардних контрактів, опціонів та свопів, однак з мінусів має втрати на премії опціонів та комісійні брокерам, тому хеджують зазвичай вибірково (якщо є припущення, що зміни будуть не на користь та суттєві, то хеджують, а якщо є думка, що коливання буде сприятливе або не суттєве, то ні). Хеджування не має впливу на інші ризики і не дає повністю уникнути ризику, а дає можливість отримати від нього фінансові вигоди.

Вирізняють хеджування покупкою та хеджування продажем ф'ючерсних контрактів. Хеджування продажем (або на зниження) укладає виробник товару або його дистриб'ютор для страхування ціни від зниження у майбутньому, під час завершення угоди, за товар, який вже поставили або є певна дата поставки.

Хеджування покупкою (або на підвищення) укладає продавець або покупець для страхування від несприятливого зростання ціни при купівлі товару в майбутньому.

Форвардний контракт – угода щодо зобов'язання у майбутньому продати/придбати товар у певний час на певних умовах за фіксованою ціною на момент підписання угоди; сплата за угоду не відбувається, контракт зменшує ризик для обох сторін, угода відбувається поза біржею, але її невиконання можливе у випадку, коли сплатити штраф, передбачений за невиконання, вигідніше, ніж виконати договір при поточній ринковій ціні (ціні спот). Також особливістю є те, що продавець не може перепродати свої зобов'язання іншим без згоди покупця, а покупець таке право має. Практикуються форвардні валютні контракти, а також форвардні контракти з кредитними та фінансовими інструментами – угоди з банками щодо взаємної компенсації збитків, що виникли внаслідок зміни депозитних ставок, якщо депозити мають термін не більше року.

Своп – контракт, за допомогою якого сторони обмінюються потоками платежів від різних інструментів для хеджування ризику. Найбільш відомим є приклад валютного свопу (купівля валюти за гривні з її одночасним продажем), однак використовується ще процентний, товарний, фондовий, кредитний, борг/капітал, своп на сукупний прибуток та інші.

Опціон (валютний, товарний, акційний) – контракт щодо права продати/придбати актив в майбутньому за фіксованою ціною на момент підписання угоди або на момент придбання за рішенням сторін. Відрізняється від форварда тим, що сторони угоди не є рівноправними, тому власник опціону сплачує премію і має право, а не обов'язок, купити чи продати.

Факторинг – фінансовий інструмент, що використовується для хеджування ризиків внаслідок продажу товарів/надання послуг з відтермінуванням платежів і полягає у купівлі у постачальника дебіторської заборгованості за ціною, дещо нижчою за номінальну; у подальшому поверненням боргу займається факторингова компанія, а товариство отримує до 90% дебіторської заборгованості без три-

валих процесів, чим прискорює оборотність грошових коштів, уникає необхідності у позиках, а також дисциплінує платоспроможність клієнтів.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Економічні ризики класифікують на виробничі, інноваційні, інвестиційно-фінансові (кредитний, інвестиційний, відсотковий, інфляційний, дефляційний, ризик банкрутства, валютний), комерційні (маркетинговий, торговий, ринковий), ризики зниження рівня фінансової стійкості, платоспроможності, ліквідності, ділової активності, рентабельності, ринкової вартості підприємства, податкові, депозитні, криміногенні та багато інших.

Ризик-менеджмент вирішує задачі профілактики ризику, мінімізації збитків від ризику та максимізації прибутків внаслідок управління ризиком, зниження рівня невизначеності; основними принципами є принципи масштабності, мінімізації, адекватної реакції та розумного прийняття, а основними функціями – прогнозування, організація, контроль, регулювання, координація, стимулювання, розпорядження, аналіз.

Серед напрямів регулювання ступеня ризику виділяють: уникнення, вирівнювання (розподіл витрат, одночасні схожі додатні операції, диверсифікація), прийняття (резервування, самострахування, лімітування концентрації фінансових ризиків), зниження ризику та передача ризику третім особам (страхування, хеджування, факторинг, фінансові гарантії та інш.).

РОЗДІЛ 2
ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ НА
ПІДПРИЄМСТВІ

2.1 Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності

ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» (WEST PETROL MARKET LIMITED LIABILITY COMPANY, ЄДРПОУ 42663493) було зареєстровано 03.12.2018 р. у м. Луцьк, входить до фінансово-промислової групи компаній «Континіум» та займається операційним керуванням одного з активів «Континіум» - розгалуженою мережею АЗК WOG (а також WOG SAFE та WOG MARKET, які розташовані на базі АЗК, інформація зазначена у табл. 2.1), що станом на серпень 2025 р. складається з 362 АЗС та має наступну кількісну географію: Волинська обл. – 26, Рівненська обл. – 14, Дніпропетровська обл. – 22, Запорізька – 11, Полтавська обл. – 12, Сумська обл. – 2, Харківська обл. – 12, Вінницька обл. – 11, Житомирська обл. – 16, Хмельницька обл. – 12, Закарпатська обл. – 17, Івано-Франківська обл. – 16, Чернівецька обл. – 5, Київська обл. – 56, Кіровоградська обл. – 6, Черкаська обл. – 13, Чернігівська обл. – 4, Львівська обл. – 42, Тернопільська обл. – 20, Миколаївська обл. – 23, Одеська обл. – 22.

Таблиця 2.1

Магазини при АЗК за 2019-2024 рр.

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Кількість магазинів роздрібної торгівлі при АЗК, од.	410	410	402	348	348	348
Торгова площа магазинів, м ²	19270	19270	19634	17045	17045	17045

[8]

27.12. 2022 р. змінено засновника та кінцевого бенефіціарного власника на

ТОВ «ДУКАТ», частка та розмір статутного капіталу не змінилися та складають 100% та 10 тис. грн. відповідно. Станом на 05.11.2025 р. засновником товариства є ТОВ «Дукат», кінцеві бенефіціарні власники: Івахів Світлана Володимирівна та Лагур Сергій Миколайович. [66]

Товариство перебуває на загальній системі оподаткування, місце обліку як платника податків за основним місцем – Західне Міжрегіональне управління Державної податкової служби (ДПС) по роботі з великими платниками податків, де є платником:

ПДВ із вироблених в Україні товарів (робіт, послуг);

військового збору;

акцизного податку на пальне;

єдиного внеску, нарахованого роботодавцями на суми: заробітної плати, винагороди за договорами ЦПХ, допомоги по тимчасовій непрацездатності;

податку на прибуток підприємств, який сплачують інші підприємства.

За неосновним місцем (кожна окрема Державна податкова інспекція (ДПІ) ГУ ДПС у відповідній області) є платником непрямих податків:

акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизними товарами (крім пп.213.1.14 Податкового Кодексу України (ПКУ));

податку на доходи фізичних осіб (ПДФО), що сплачується агентами, із доходів платника податку у вигляді з/п;

рентної плати за спеціальне використання води (крім рентної плати за спеціальне використання води водних об'єктів місцевого значення);

плати за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення;

екологічного податку, який справляється за викид в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення (крім викидів в атмосферу двоокису вуглеця).

Основним видом економічної діяльності за КВЕД з 27.02.2024 р. є 47.30 Роздрібна торгівля пальним.

Додаткові види економічної діяльності:

19.20 Виробництво продуктів нафтоперероблення, 46.19 Діяльність посередників у торгівлі товарами широкого асортименту, 46.35 Оптова торгівля тютюновими виробами, 46.71 Оптова торгівля твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами, 46.90 Неспеціалізована оптова торгівля, 47.11 Роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами, 47.19 Інші види роздрібною торгівлі в неспеціалізованих магазинах, 56.10 Діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування, 68.20 Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна, 46.34 Оптова торгівля напоями, 46.39 Неспеціалізована оптова торгівля продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами, 62.02 Консультування з питань інформатизації, 62.03 Діяльність із керування комп'ютерним устаткуванням, 62.09 Інша діяльність у сфері інформаційних технологій і комп'ютерних систем, 73.11 Рекламні агентства, 73.12 Посередництво в розміщенні реклами в засобах масової інформації, 73.20 Дослідження кон'юнктури ринку та виявлення громадської думки, 66.22 Діяльність страхових агентів і брокерів, 52.10 Складське господарство. [66]

ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» мав договори оренди АЗК з описом орендного майна з багатьма товариствами, але, починаючи з грудня 2023 р., поступово припиняє оренду та повертає орендодавцям орендоване майно, а також розпочинає поступову процедуру анулювання ліцензій на роздрібну торгівлю паливом/алкогольними напоями/тютюновими виробами.

Основними постачальниками пального на АЗК є ТОВ «НАФТОТРЕЙД РЕСУРС», ТОВ «ЦЕНТУРІОН-ДІСТРІБЮШИН», ТОВ «ВОГ ТРЕЙД РЕСУРС», ТОВ «ВОГ РЕСУРС» та ТОВ «ПЕТРОЛ ПАРТНЕР».

Основними покупцями, іншими постачальниками та контрагентами є безліч підприємств, установ та організацій різних форм власності, а також фізичних осіб-підприємців та населення.

Основними конкурентами є мережі АЗК Ukrnafta, ОККО, БРСМ-Нафта, АМІС Energy.

Вся господарська діяльність товариства аналізується через фінансово-економічні показники (табл.2.2).

Таблиця 2.2

Основні показники ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» за 2024-2023 рр,
тис. грн.

Показники	2024 р.	2023 р.	Відхилення	Відхилення, %
Чистий дохід від реалізації продукції	9481464	27690162	-18208698	-66
Собівартість реаліз. продукції	7779184	23467395	-15688211	-67
Валовий прибуток (збиток)	1702280	4222767	-2520487	-60
Інші операційні доходи	1476705	1963505	-486800	-25
Адміністративні витрати	228658	191063	37595	20
Витрати на збут	1238138	2471731	-1233593	-50
Інші операційні витрати	2251718	3025848	-774130	-26
Фінансовий результат від операційної діяльності	-539529	497630	-1037159	-208
Інші фінансові доходи	11604	14907	-3303	-22
Інші доходи	67835	18536	49299	266
Фінансові витрати	162716	173908	-11192	-6
Інші витрати	38392	17469	20923	120
Фін. результат до оподаткування	-661198	339696	-1000894	-295
Витрати з податку на прибуток	30323	73806	-43483	-59
Чистий фін. результат	-691521	265890	-957411	-360

[розраховано автором за даними звітності, бб]

Показник виручки від продажів у 2024 р. зменшився на 66% разом із обсягом собівартості реалізованої продукції (на 67%), що свідчить про значне падіння

темрів реалізації, тому валовий прибуток знизився на 60% порівняно з 2023 р.

Інші операційні доходи також зменшилися на 25% за рахунок зниження реалізації іншої продукції, а зниження при цьому на 50% витрат на збут та на 26% інших операційних витрат свідчить про кризу збутової діяльності. Фінансовий збиток від операційної діяльності склав 539529 тис. грн., що погіршило показник на 208% порівняно з 2023 р. Фінансові витрати знизилися на 6% за рахунок курсової різниці по банківському кредиту (коливання курсу).

В цілому за 2024 рік загальний показник фінансового результату є від'ємним (маємо чистий фінансовий збиток) та погіршився на 360% у порівнянні з 2023 р.

Середня кількість працівників, що складається з середньооблікової кількості штатних працівників, зовнішніх сумісників та працюючих за цивільно-правовими договорами, зазнавала скорочення як під час карантинного періоду (на 5% за 2021 р. відносно 2020 р.), так і у період початку активних бойових дій (на 9% за 2022 р. відносно 2021 р.), але найбільш стрімке зниження відбулося у 2024 р., коли середня кількість становила лише 47% від рівня 2022-2023 рр. (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Показники оплати праці ТОВ «ВЕСТ ПЕТРО МАРКЕТ» за 2019-2024 рр.

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Середня кількість працівників, осіб	4665	6522	6182	5617	5614	2650
Витрати на оплату праці, тис. грн.	306114	484092	572817	625794	1021739	665241
Відрахування на соціальні заходи, тис. грн.	62579	98643	116875	128334	204053	120251

[розраховано автором за даними звітності, 66]

Станом на кінець 3 кварталу 2025 р. середня кількість працівників склала 216 осіб.

2.2 Аналіз ліквідності

Аналіз ліквідності балансу ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» проведемо за допомогою таблиць 2.4 - 2.6 (формули для розрахунків наведені у додатку А та Б).

Так, у 2019 році $A1 \leq P1$, $A2 \geq P2$, $A3 \geq P3$, $A4 \geq P4$, тобто баланс не є ліквідним (при абсолютно ліквідному балансі виконується нерівність $A1 \geq P1$, $A2 \geq P2$, $A3 \geq P3$, $A4 \leq P4$), а нерівність $A1 \leq P1$ свідчить про порушення абсолютної ліквідності, нерівність $A4 \geq P4$ вказує на недотримання мінімальних умов фінансової стійкості через непокритий збиток (дивись табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Активи та пасиви ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» за рівнем ліквідності станом на кінець 2019 – 2021 років, тис. грн.

Група	Роки			Група	Роки		
	2019	2020	2021		2019	2020	2021
A1	222744	90410	426409	П1	6192752	7843133	7438929
A2	5071298	8041364	8361035	П2	25784	45306	52047
A3	1002863	921249	894689	П3	209609	1214725	2417017
A4	61857	46526	62607	П4	-69383	-3615	-163253
Баланс	6358762	9099549	9744740	Баланс	6358762	9099549	9744740

[розраховано автором за даними звітності, бб]

У 2020-2021 роках баланс теж не є ліквідним ($A1 \leq P1$, $A2 \geq P2$, $A3 \leq P3$, $A4 \geq P4$), а до порушення абсолютної ліквідності та мінімальних умов фінансової стійкості додається порушення перспективної ліквідності ($A3 \leq P3$), що свідчить про негативний прогноз платоспроможності товариства у майбутньому.

У 2022-2023 роках баланс теж не є ліквідним ($A1 \leq P1$, $A2 \geq P2$, $A3 \leq P3$, $A4 \leq P4$), але виконуються умови мінімальної фінансової стійкості.

Фінансовий стан у 2024 році ($A1 \leq П1$, $A2 \geq П2$, $A3 \leq П3$, $A4 \geq П4$) є аналогічним стану 2020-2021 років (дивись табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Активи та пасиви ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» за рівнем ліквідності станом на кінець 2022 – 2024 років, тис. грн.

Група	Роки			Група	Роки		
	2022	2023	2024		2022	2023	2024
A1	262056	237081	47236	П1	3951518	5385670	3459394
A2	7670001	8428232	5387013	П2	1205985	500520	56440
A3	491860	421336	10237	П3	2926196	2581540	1961190
A4	57044	44233	4169	П4	397262	663152	-28369
Баланс	8480961	9130882	5448655	Баланс	8480961	9130882	5448655

[розраховано автором за даними звітності, 66]

Узагальнено надлишок або нестача платіжних засобів представлені у табл. 2.6. За даними табл. 2.4-2.6 також визначимо частку відповідних груп активів і пасивів у їх загальному підсумку.

Таблиця 2.6

Надлишок або нестача платіжних засобів ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» станом на кінець 2019 – 2024 років, тис. грн.

ΔАП	2019	2020	2021	2022	2023	2024
ΔA1П1	-5970008	-7752723	-7012520	-3689462	-5148589	-3412158
ΔA2П2	5045514	7996058	8308988	6464016	7927712	5330573
ΔA3П3	793254	-293476	-1522328	-2434336	-2160204	-1950953
ΔA4П4	-131240	-50141	-225860	-340218	-618919	-32538

[розраховано автором за даними звітності, 66]

За формулою (2.1) проведемо розрахунок значення загального показника ліквідності (ЗПЛ) станом на кінець звітних років:

$$\frac{A(1)*ПВА(1)+A(2)*ПВА(2)+A(3)*ПВА(3)+A(4)*ПВА(4)}{\Pi(1)*ПВП(1)+\Pi(2)*ПВП(2)+\Pi(3)*ПВП(3)+\Pi(4)*ПВП(4)}, \quad (2.1)$$

де ПВА та ПВП – частка відповідних груп активів та пасивів у їх загальному підсумку.

$$ЗПЛ (2019) = \frac{222744*3,5+5071298*79,76+1002863*15,77+61857*0,97}{6192752*97,39+25784*0,4+209609*3,3-69383*1,09} = 0,7;$$

$$ЗПЛ (2020) = \frac{90410*0,99+8041364*88,37+921249*10,13+46526*0,51}{7843133*86,19+45306*0,5+1214725*13,35-3615*0,04} = 1,04;$$

$$ЗПЛ (2021) = \frac{426409*4,38+8361035*85,8+894689*9,18+62607*0,64}{7438929*76,34+52047*0,53+2417017*24,8-163253*1,67} = 1,16;$$

$$ЗПЛ (2022) = \frac{262056*3,09+7670001*90,44+491860*5,8+57044*0,67}{3951518*46,6+1205985*14,22+2926196*34,5+397262*4,68} = 2,29;$$

$$ЗПЛ (2023) = \frac{237081*2,6+8428232*92,31+421336*4,61+44233*0,48}{5385670*58,983+500520*5,482+2581540*28,272+663152*7,263} = 1,96;$$

$$ЗПЛ (2024) = \frac{47236*0,867+5387013*98,869+10237*0,188+4169*0,076}{3459394*63,49+56440*1,04+1961190*35,99-28369*0,52} = 1,84.$$

Отже, зниження загального показника ліквідності з 2,29 у 2022 р. до 1,84 у 2024 р. вказує на негативну динаміку рівня ліквідності балансу.

Проведемо аналіз ліквідності балансу за 1 квартал та 1 півріччя 2025 року (табл. 2.7). Маємо змогу провести аналіз, хоча звітний період за 2025 р. ще не закінчився, але товариство зобов'язано здавати проміжну фінансову звітність (а саме Баланс (Звіт про фінансовий стан) та Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)) відповідно до ч. 2 ст. 2 ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [46], оскільки належить до середніх та великих підприємств.

Таблиця 2.7

Активи та пасиви ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» за рівнем ліквідності станом на кінець звітної періоду 2025 року, тис. грн.

Група	Період		Група	Період	
	1 квартал 2025	1 пів- річчя 2025		1 квартал 2025	1 пів- річчя 2025
A1	335	40	П1	6121510	5754268
A2	6090906	5732183	П2	47287	39641
A3	2270	1970	П3	0	0
A4	32	65	П4	-75254	-59651
Баланс	6093543	5734258	Баланс	6093543	5734258

[розраховано автором за даними звітності, бб]

Так, у 2025 році $A1 \leq П1$, $A2 \geq П2$, $A3 \geq П3$, $A4 \geq П4$, тобто баланс не є ліквідним; нерівність $A1 \leq П1$ свідчить про порушення абсолютної ліквідності, нерівність $A3 \geq П3$ виконується внаслідок відсутності довгострокових зобов'язань, а нерівність $A4 \geq П4$ демонструє непокритий збиток.

Проведемо розрахунок значення загального показника ліквідності (ЗПЛ):

$$\text{ЗПЛ (1 кв. 2025)} = \frac{335 \cdot 0,0055 + 6090906 \cdot 99,9567 + 2270 \cdot 0,0373 + 32 \cdot 0,0005}{6121510 \cdot 100,459 + 47287 \cdot 0,776 + 0 \cdot 0 - 75254 \cdot 1,235} = 0,9901;$$

$$\text{ЗПЛ (1 півр. 2025)} = \frac{40 \cdot 0,0007 + 5732183 \cdot 99,9638 + 1970 \cdot 0,0344 + 65 \cdot 0,0011}{5754268 \cdot 100,349 + 39641 \cdot 0,691 + 0 \cdot 0 - 59651 \cdot 1,04} = 0,9924.$$

Отже, зниження загального показника ліквідності має тенденцію продовження.

Таблиця 2.8

Показники ліквідності ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» на кінець 2019-2024 рр.

Показники	Роки						Рекомендовані значення
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	
1. К-т поточної ліквідності	1,01	1,15	1,29	1,63	1,54	1,55	1- 2; ↑ ;
2. К-т швидкої ліквідності	0,74	1,05	1,19	1,54	1,48	1,55	0,6 -1; ↑ (не більше 2);
3. К-т абсолютної ліквідності	0,04	0,01	0,06	0,05	0,04	0,01	0,2 – 0,6; ↑;
4. Власні оборотні кошти (ВОК), тис. грн.	-131240	-50141	-225860	340218	618919	-32538	↑
5. К-т забезпеченості ВОК	-0,02	-0,01	-0,02	0,04	0,07	-0,01	≥ 0,1↑
6. К-т забезпеченості запасів і витрат ВОК	-0,15	-0,06	-0,29	0,74	1,55	-27,12	не нижче 0,5
7. К-т маневреності ВОК	-1,7	-1,8	-1,89	0,77	0,38	-1,45	↑
8. К-т покриття запасів	5,15	6,38	4,58	5,06	8,46	1694,01	не нижче 1

[розраховано автором за даними звітності, 66]

Як свідчать дані таблиці 2.8 (розраховані згідно із додатком В), коефіцієнт поточної ліквідності показує, що у 2019 р. 1,01 грн. оборотних активів припадало на кожен грошову одиницю короткострокових зобов'язань, і цей показник мав тенденцію до збільшення до 2022 р., у якому вже 1,63 грн. оборотних активів припадало на одиницю короткострокових зобов'язань, що є рекомендованим значенням та демонструє відсутність фінансового ризику, оскільки товариство може

сплатити рахунки. Але за 2023-2024 роки показник має тенденцію до зниження (1,54 та 1,55 відповідно).

Коефіцієнт швидкої ліквідності характеризує високу платоспроможність (з тенденцією до збільшення у межах норми) в короткостроковому часі (у середній тривалості одного обороту своєчасно погашеної дебіторської заборгованості).

Коефіцієнт абсолютної ліквідності протягом досліджуваного періоду має значення, нижче за нормативне, та тенденцію до зниження показника, отже, товариство не має змоги миттєво погасити достатню частку поточних зобов'язань.

Коефіцієнт забезпеченості ВОК має негативне значення протягом усього періоду дослідження (мав місце непокритий збиток), окрім 2022-2023 років (товариство мало нерозподілений прибуток), і це означає, що цілком усі довгострокові кошти фінансують необоротні активи, і у товариства немає довгострокових джерел, щоб сформувати власний оборотний капітал. У 2022-2023 роках коефіцієнт має додатне значення, але нижче нормативного (0,04 та 0,07 відповідно замість $\geq 0,1$), що означає здатність товариства фінансувати за рахунок власного капіталу лише 4% та 7% власних оборотних активів, тобто товариство у значній мірі фінансово залежить від кредиторів.

Розраховані показники маневреності ВОК значно відрізняються від нормативних, а у 2019-2021 рр. та у 2024 р. мають від'ємне значення, що свідчить про неспроможність спрямувати в оборотні кошти власні джерела; джерелом фінансування оборотних коштів виступають довгострокові позики, збільшення використання яких створює додаткові ризики у середньому та довгостроковому періоді.

У 2019-2023 рр. товариство мало достатньо джерел фінансування для підтримки збутового процесу, бо на кожну гривню запасів припадало від 4,58 до 8,46 гривні доступних фінансових ресурсів. Але у 2024 р. коефіцієнт покриття запасів стрімко зріс до показника у 1694,01, що навпаки не стало позитивною динамікою, бо зростання відбулося на тлі стрімкого зменшення рівня запасів з 398516 тис. грн. у 2023 р. до 1200 тис. грн. у 2024 р.

У структурі запасів приблизно 99 % складають товари на складах (паливо-

мастильні матеріали - ПММ) та товари в торгівлі за обліковою вартістю (супутні товари в магазинах при АЗК), а лише близько 1% - виробничі запаси, які переважно складаються з сировини та матеріалів (у вигляді господарчих товарів, інших матеріалів на складах, фірмового одягу) та малоцінних та швидкозношуваних предметів (МШП) на складах. На кінець 2024 р. з 1200 тис. грн. загальних запасів товари за обліковою вартістю склали лише 108 тис. грн., а запасів ПММ не залишилося взагалі.

З даних табл. 2.9 можна помітити, що компанія постійно зменшувала рівень запасів протягом усього періоду, а станом на 1 квартал 2025 р. запаси (а саме товари) становили 1 тис. грн. , а на 1 півріччя 2025 р. – 0 тис. грн. Тобто товариство взагалі припинило здійснювати збутову діяльність.

Таблиця 2.9

Запаси ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ», тис. грн.

Найменування запасу	Балансова вартість запасів на кінець періоду							
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025 1 кв.	2025 1 півріччя
Сировина і матеріали	8851	4817	1441	6614	1011	1063	0	0
Власні потреби пального	242	0	187	0	1381	10	0	0
МШП	1272	0	714	480	1805	19	0	0
Товари (ПММ та супутні)	848553	801875	771063	450315	394319	108	1	0
Разом	858918	806692	773405	457409	398516	1200	1	0

[розраховано автором за даними звітності, 66]

Забезпечення запасів ВОК у 2019-2021 рр. знаходиться на низькому рівні,

тобто товариство не здатне фінансувати запаси за рахунок власних джерел і залучає зовнішні. У 2022 р. компанія була здатна профінансувати 74% матеріальних запасів за рахунок власного капіталу, у 2023 р. – усі матеріальні запаси, тобто показники мали нормативне значення, але це сталося в тому числі за рахунок зменшення рівня запасів. Вже у 2024 році стан забезпечення стрімко погіршився до найбільшого за весь період негативного значення у -27,12 (мав місце непокритий збиток та низький рівень запасів).

З даних таблиці 2.10 можна зробити висновок, що через відсутність запасів у 2025 р. більшість показників не є показовими або їх розрахунок неможливий/не має логічного сенсу.

Таблиця 2.10

Показники ліквідності ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» станом на кінець звітного періоду 2025 р.

Показники	Період		Рекомендовані значення
	1 квартал	1 півріччя	
1. К-т поточної ліквідності	0,9878	0,9897	1- 2; ↑ ;
2. К-т швидкої ліквідності	0,9878	0,9897	0,6 -1; ↑ (не більше 2);
3. К-т абсолютної ліквідності	0,00005	0,00001	0,2 – 0,6; ↑;
4. Власні оборотні кошти (ВОК), тис. грн.	-75286	-59716	↑
5. К-т забезпеченості ВОК	-0,0124	-0,0104	≥ 0,1↑
6. К-т забезпеченості запасів і витрат ВОК	-75286	-	не нижче 0,5
7. К-т маневреності ВОК	-0,0044	-0,0001	↑
8. К-т покриття запасів	1856851	-	не нижче 1

[розраховано автором за даними звітності, 66]

2.3 Аналіз фінансової стійкості

Як свідчать проведені розрахунки у табл. 2.11 (алгоритм розрахунку коефіцієнтів фінансової стійкості представлений у додатку Д), протягом досліджуваного періоду жоден із показників автономії не відповідає оптимальному значенню. Це означає, що ступінь залежності товариства від зовнішніх джерел фінансування формування його активів є занадто високим.

Коефіцієнт автономії нижче нормативного рівня і має від'ємне значення впродовж усього періоду, окрім 2022-2023 років, що демонструє повну залежність компанії від позик і відсутність можливості фінансування активів за рахунок власних коштів (маємо непокритий збиток); у 2022 р. компанія могла фінансувати близько 5% активів за рахунок власних коштів, а у 2023 р. – близько 7% (при нормативному значенні у 50% і вище). Це свідчить про відсутність фінансової стійкості та високий рівень ризиків, бо наявність непокритого збитку або низька частка власного капіталу призводить до витрат, пов'язаних із погашенням позик та сплатою відсотків, що веде до становища, коли сума операційних витрат і фінансових витрат призводить до від'ємного чистого фінансового результату (збитку), який і фіксуємо у Звіті про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) у 2019-2021 рр., 2024 р. та у 1 кварталі та 1 півріччі 2025 року. Таке тривале становище має шлях до банкрутства.

За наявності від'ємного власного капіталу (який складається у компанії з непокритого збитку) у всіх роках, крім 2022-2023 рр., коефіцієнти, які при розрахунку використовують співвідношення власного капіталу з іншими, не мають логічного сенсу та аналітичного змісту та можуть бути некоректними, бо порушуються математичні правила відносного аналізу, має місце спотворення пропорцій у структурі власного капіталу та його відносних часток, а рекомендовані значення для коефіцієнтів, вказані у табл. 2.11, діють лише за наявності позитивного значення власного капіталу. Саме тому коефіцієнт фінансової залежності у 2019-2021 рр. та у 2024 р. має від'ємне значення, що навпаки не може бути рекомендованим і не відображає позитивну динаміку зменшення коефіцієнта (як

це пропонується розглядати за додатних значень власного капіталу). Сама по собі наявність від'ємного власного капіталу вже свідчить про серйозну фінансову залежність компанії, тому звернемо увагу на показники 2022-2023 рр.: у 2022 р на кожну гривню власних коштів припадає 21,35 грн. фінансових ресурсів, а у 2023 р. – 13,77 грн., що також не відповідає рекомендованим значенням.

Таблиця 2.11

Показники фінансової стійкості ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» на кінець 2019-2024 рр.

Показники	Роки						Рекомендовані значення
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	
1	2	3	4	5	6	7	8
1. К-т автономії (К _{авт.})	-0,0109	-0,0004	-0,0168	0,0468	0,0726	-0,0052	≥ 0,5, ↑ ;
2. К-т фінансової залежності (К _{фз.})	-91,65	-2517,16	-59,69	21,35	13,77	-192,06	≤ 2, зменш.
3. К-т фінансового ризику (К _{фр.})	-92,65	-2518,16	-60,69	20,35	12,77	-193,06	≤ 0,5, крит. – 1
4. К-т маневреності власного капіталу (К _{ман. вк.})	-	-	-	0,86	0,93	-	> 0; 0,2-0,3; ↑ ;
5. К-т структури покриття довгострокових вкладень (К _{стр. дв.})	3,39	26,11	38,61	51,30	58,36	470,42	-

Продовження табл. 2.11

1	2	3	4	5	6	7	8
6. К-т довгострокового залучення коштів ($K_{дзк}$)	1,49	1,00	1,07	0,88	0,80	1,01	0,4
7. К-т фінансової незалежності капіталізованих джерел ($K_{фнкд}$)	-0,49	0,00	-0,07	0,12	0,20	-0,01	0,6
8. К-т довгострокових зобов'язань і забезпечень	0,03	0,13	0,24	0,36	0,30	0,36	↓
9. К-т страхування бізнесу	0	0	0	0	0	0	↑
10. К-т страхування власного капіталу	0	0	0	0	0	0	↑
11. К-т страхування зареєстрованого (пайового) капіталу	0	0	0	0	0	0	↑

[розраховано автором за даними звітності, 66]

Значення коефіцієнту фінансового ризику у період від'ємного капіталу є від'ємними і не мають аналітичного сенсу, а показники за 2022-2023 рр. свідчать про те, що на 1 грн. вкладених в активи власних коштів залучено 20,35 грн. у 2022 р. та 12,77 грн. у 2023 р. позик, що характеризує значний ризик вкладання капіталу (більш ніж у 13-20 разів понад нормативним).

Коефіцієнт маневреності власного капіталу у роки з від'ємним власним капіталом у табл. 2.11 не зазначаємо, бо розраховані значення будуть хибними та призводитимуть до помилкових висновків - при діленні двох від'ємних чисел, а саме різниці між від'ємним значенням власного капіталу та необоротними активами (теж від'ємної) на від'ємне значення власного капіталу, результат буде додатним і матиме рекомендоване значення, яке дійсне лише у випадку додатного власного капіталу. Додатне значення коефіцієнту маневреності власного капіталу у 2022-2023 рр. свідчило про достатність власних фінансових ресурсів для фінансування необоротних активів і частини оборотних.

Динамічне зростання коефіцієнта структури покриття довгострокових ук-

ладень демонструє збільшення у довгостроковій перспективі залежності компанії від зовнішніх кредиторів.

Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел показує низький відсоток власного капіталу в капіталізованих джерелах у 2022-2023 рр., у інших періодах він від'ємний через непокритий збиток. Зворотній йому коефіцієнт довгострокового залучення коштів показує у довгостроковій перспективі абсолютну залежність від зовнішніх факторів та відсутність фінансової стійкості. Коефіцієнт довгострокових зобов'язань і забезпечень має тенденцію збільшення, що є негативним показником.

Коефіцієнти страхової стабільності мають нульові значення за відсутності резервного капіталу. Згідно із ст. 5 та ст. 6 Закону України від 06.02.2018 р. №2275-VIII «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [56] створення резервного капіталу не є обов'язковим, так само як і внесення такої інформації до Статуту. Також згідно із ст. 25 цього ж Закону [56] відсутність резервного капіталу унеможлиблює купівлю товариством частки у власному статутному капіталі без зменшення на цю ж частку його розміру; у разі потреби для викупу без зменшення доведеться спочатку внести зміни до Статуту і сформувати резервний капітал у розмірі ціни придбання частки. Оскільки резервний капітал відіграє роль запасу, який використовується для покриття збитків, а також боргів при ліквідації товариства, його відсутність може розглядатися ознакою страхової нестабільності.

Залежність компанії від позик продемонструємо, скориставшись Звітом про рух грошових коштів (за прямим методом) за період 2019-2024 рр. (табл. 2.12). Кошти від розміщення акцій та інших операцій відсутні (10 тис. грн. у 2019 р. – це зареєстрований (пайовий) капітал). Виплата відсотків, окрім тих, що капіталізуються, за користування позиками, які використали у фінансовій діяльності, зростає та досягає максимуму у 139941 тис. грн. 2024 р.

Надамо характеристику типів фінансової стійкості товариства на кінець звітного періоду за 2019-2024 рр. (табл. 2.13).

Таблиця 2.12

Деякі складові руху коштів у результаті фінансової діяльності, тис. грн.

Складова	Звітний період					
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Надходження від:						
власного капіталу	10	0	0	0	0	0
отримання позик	904470	1222209	826802	4967959	0	951370
Витрачання на:						
погашення позик	723939	194487	125647	1912220	30961	1604609
сплату %	2004	7276	4358	19832	18037	139941

[розраховано автором за даними звітності, 66]

Трьом показникам наявності джерел формування запасів (алгоритм розрахунку яких представлений у додатку Е) відповідають три показники забезпечення запасів джерелами формування: надлишок/нестача власних оборотних коштів (Φ^c), надлишок/нестача ВОК і довгострокових джерел формування запасів (Φ^T), надлишок/нестача загальної величини основних джерел формування запасів (Φ^0).

Таблиця 2.13

Характеристика типів фінансової стійкості ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ»

Показники	Звітний період, тис. грн.					
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
$\Phi^c = \text{ВОК} - 3$	-990158	-856833	-999265	-117191	220403	-33738
$\Phi^T = \Phi^c - 3$	-780549	357892	1417752	2809005	2801943	1927452
$\Phi^0 = \text{ДФ} - 3$	-780549	357892	1417752	2809005	2801943	1927452
S (Φ)	(0;0;0)	(0;1;1)	(0;1;1)	(0;1;1)	(1;1;1)	(0;1;1)
S (Φ) = 1, якщо $\Phi > 0$; 0, якщо $\Phi < 0$						

[розраховано автором за даними звітності, 66]

За допомогою показників забезпечення запасів джерелами формування визначимо трикомпонентний показник фінансової стійкості $S(\Phi)$ (дивись табл. 2.13) та визначимо тип фінансової стійкості (алгоритм визначення представлений у додатку Ж).

У 2019 р. (на початку діяльності) компанія мала кризовий фінансовий стан. За період 2020-2022 рр. товариство мало нормальну фінансову стійкість, у 2023 р. – абсолютну фінансову стійкість, у 2024 р. – нормальну фінансову стійкість. Але треба зазначити, що такий результат отриманий через суттєве зменшення (з 2022 р. та надалі) запасів (абсолютну більшість з яких складають товари) за наявності значних довгострокових кредитів банків, тобто запаси повністю покриваються за рахунок довгострокових пасивів саме через низький рівень запасів або майже їх відсутність (2024 р.).

Розглянемо фінансову стійкість товариства у 2025 р. (табл. 2.14).

Таблиця 2.14

Характеристика типів фінансової стійкості ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» у 2025 р.

Показники	Звітний період 2025 р., тис. грн.	
	1 квартал 2025	1 півріччя 2025
$\Phi^c = \text{ВОК} - \text{З}$	-75287	-59716
$\Phi^r = \text{ФК} - \text{З}$	-75286	-59716
$\Phi^0 = \text{ДФ} - \text{З}$	-75286	-59716
$S(\Phi)$	(0;0;0)	(0;0;0)

[розраховано автором за даними звітності, 66]

У 2025 р. за цілковитої відсутності запасів, довгострокових та короткострокових кредитів та за наявності непокритих збитків платоспроможність є мінімальною, компанія має кризовий фінансовий стан та перебуває на межі банкрутства.

2.4 Аналіз ділової активності та рентабельності

Формули розрахунку показників ділової активності (табл. 2.15) представлені у додатку ІІ.

Фондовіддача показує ефективність використання основних засобів. У 2019 році було збуто продукції та надано послуг на суму 270,74 гривні на кожен гривню, профінансовану в основні засоби, у 2020-2021 р. показник виріс у 1,7 р. порівняно з 2020 р., у 2022 -2023 рр. – у 2,2 та 2,3 р. відповідно, а у 2024 р. сягнув позначки 2274,28, що порівняно з 2020 р. становить ріст у 8,4 рази), але такий зріст пов'язан передусім з тим, що ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» орендує поза балансом у інших товариств більшість основних засобів, оптимізуючи власну структуру, а основні засоби на балансі товариства мають незначну долю.

Також за 2024 р. компанія зменшила вартість нематеріальних активів з 3641 тис. грн. до нуля (були амортизовані ліцензії, що свідчить про припинення ведення діяльності), незавершені капітальні інвестиції зменшилися з 7112 тис. грн. до 311 тис. грн., а основні засоби були продані, і їх вартість зменшилася з 33480 тис. грн. до 3858 тис. грн.; саме тому показник фондовіддачі виявився надвисоким, хоча загальна тенденція негативна. Вже у 1 півріччі 2025 р. фондовіддача мала найнижчий показник за увесь період дослідження.

Коефіцієнт оборотності та коефіцієнт оборотності оборотних активів має тенденцію до зниження, що свідчить про зниження рівня окупності. Якщо у 2023 р. на кожен гривню використаних активів було збуто товарів на суму 3,03 грн. та 3,26 грн. відповідно, то вже у 2024 р. показник становив 1,74 грн. та 1,33 відповідно, а у 1 півріччі 2025 р. – 0,003 грн. через зниження обсягів збуту та значну дебіторську заборгованість, щодо повернення якої потрібно терміново вживати заходів.

Коефіцієнт оборотності запасів демонструє неоднозначну динаміку, що говорить про неефективну політику управління запасами, яка повинна забезпечувати безперебійність процесу збуту. Як було розглянуто в табл. 2.8., коефіцієнт оборотності запасів у 2024 р. приймає надвисоке значення по причині різкого

зниження рівня запасів, а у 1 півріччі 2025 р. значення вже розрахувати неможливо, бо збутова діяльність відсутня.

Таблиця 2.15

Розрахунок показників ділової активності ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ»

Показники	Звітний період						
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	1 півріччя 2025
Ф _{Она}	270,74	463,05	463,19	590,70	626,01	2274,28	259,02
К-Т об. А	2,63	2,37	2,98	3,97	3,03	1,74	0,003
К-Т об. ОА	5,51	2,87	3,33	3,87	3,26	1,33	0,003
Т _{оа.}	65,34	125,44	108,11	93,02	110,43	270,68	120000,00
К-Т _{об.з.}	17,93	23,51	33,86	66,13	58,89	6482,65	-
Т _{об.з.}	20,08	15,31	10,63	5,44	6,11	0,06	-
К-Т _{об.д.з.}	6,60	3,29	3,72	2,10	3,44	1,37	0,003
Т _{об.дз.}	54,55	109,42	96,77	171,43	104,65	262,77	120000,00
К-Т _{об.кз.}	6,29	3,45	4,43	6,40	6,02	2,15	0,004
Т _{об.кз.}	57,23	104,35	81,26	56,25	59,80	167,44	90000,00
К-Т _{об.вк.}	-241,37	-5959,62	-177,63	84,82	41,76	-334,22	-0,28
Т _{оц}	74,63	124,73	107,40	176,87	110,76	262,83	-
Т _{фц}	17,40	20,38	26,14	120,62	50,96	95,39	-

[розраховано автором за даними звітності, бб]

Перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською у 2021-2025 рр. демонструє, що товариство використовує кошти кредиторів для фінансування своїх дебіторів, а залишком коштів фінансуються інші операції.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу має від'ємне значення, крім 2022-2023 рр., де на кінець періоду було збуто товарів на суму 84,82 та 41,76 грн.

на кожну гривню залучених коштів власників відповідно, тому необхідно шукати шляхи збільшення обсягу збуту.

У 2021 та 2023 рр. операційний цикл (час у днях між придбанням запасів та отриманням коштів за збут товарів, у т. ч. від погашення дебіторської заборгованості) мав тенденцію до зниження (107,40 та 110,76 днів відповідно), що було позитивним, однак вже у 2024 р. складав майже 263 дні. Тривалість фінансового циклу (час повного обороту власних оборотних коштів, час між погашенням товариством кредиторської заборгованості за придбані товари та отриманням коштів від дебіторів за реалізовані їм товари) значно збільшилася, що є негативною динамікою.

Розглянемо у табл. 2.16 показники рентабельності капіталу та реалізованої продукції (формули розрахунку надані у додатку К).

Таблиця 2.16

Рентабельність капіталу та реалізованої продукції ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ», %

Показники	Звітний період						
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	1 півріччя 2025
ROA	-2,18	0,85	-1,77	6,15	3,02	-9,49	-0,55
ROE	-100,01	-18,19	-97,79	141,09	40,09	-24,38	-52,44
NPM	-0,41	0,31	-0,55	1,66	0,96	-7,29	-185,80

[розраховано автором за даними звітності, 66]

Протягом періоду дослідження рентабельність активів мала мінливу динаміку: якщо у 2021 р. товариство отримало 1,77 копійки чистого збитку на кожну гривню активів, то у 2022 р. мало 6,15 копійки чистого прибутку на гривню вкладених активів, у 2023 р. – 3,02 коп. чистого прибутку, але у 2024 р. компанія отримала 9,49 коп. чистого збитку на 1 грн. активів (дивись табл. 2.16).

Показник ROE за 2019, 2021, 2024 та 1 півріччя 2025 р. алгебраїчно повинен

бути додатним за від'ємних значень фінансового збитку та власного капіталу, однак це не матиме аналітичного змісту, бо зрозуміло, що компанія несла збитки. У 2022 р. на кожну інвестовану власниками гривню генерувалося 141,09 копійок прибутку, у 2023 р. – 40,09 коп. прибутку.

Показник NPM демонструє, що кожна гривня продажів згенерувала 0,31 копійку чистого прибутку у 2020 р., 1,66 коп. – у 2022 р. та 0,96 коп. – у 2023 р. Протягом інших років дослідження 1 гривня продажів приносила чисті збитки; у 2024 р. чистий збиток становив 7,29 коп. на 1 грн. реалізованої продукції, а у 1 півріччі 2025 р. чистий збиток сягнув 1,86 грн. на 1 грн. продажів. Динаміка NPM свідчить про неефективне управління витратами товариства.

Практично усі показники рентабельності, крім показників за 2022-2023 рр., – від'ємні, бо маємо чистий збиток, динаміка за період має тенденцію погіршення.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Мережа АЗК WOG є однією з найбільших мереж АЗК країни, і до кінця 2024 р. саме ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» займалося операційним керуванням мережі, але, починаючи з грудня 2023 р., господарська діяльність почала скорочуватися: поверталися АЗК з оренди, анулювалися дозвільні документи, зменшився збут та рівень запасів, і станом на 2025 р. товариство має неліквідний баланс з порушенням абсолютної ліквідності та непокритим збитком. Товариство не може миттєво погасити достатню частку поточних зобов'язань і має платоспроможність лише в короткостроковому часі, не має довгострокових джерел, щоб сформувати власний оборотний капітал, неспроможно спрямовувати в оборотні кошти власні джерела та залежить від довгострокових позик. У 2025 р. за відсутності запасів, довгострокових та короткострокових кредитів та за наявності непокритих збитків платоспроможність є незначною, і товариство наближається до кризового фінансового стану, фондоддача має найнижчий показник за

увесь період роботи, як і інші показники ділової активності, що свідчать про зниження рівня окупності, неефективну політику управління запасами, використання коштів кредиторів для фінансування дебіторів, а фінансування інших операцій - за залишковим принципом. Показники рентабельності демонструють неефективне управління витратами.

РОЗДІЛ 3

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМИ РИЗИКАМИ ТА ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВУ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Побудова MDA-моделей запобігання банкрутства підприємства

Побудова багатofакторних діагностичних моделей для українських економічних реалій є проблемною задачею через швидкоплинність, непослідовність, невідповідність правових норм законодавства щодо процедур банкрутства українських підприємств, а також через неможливість взяття до уваги багатьох факторів, що впливають на фінансову стійкість (враховуються здебільшого дані з форм 1 та 2 звітності), та через некоректні статистичні дані щодо банкрутств. Крім того, потрібно враховувати національні особливості економіки та ведення бізнесу, оскільки моделі здебільшого розроблені на основі статистичних даних підприємств інших країн (певної чи декількох) певних галузей за допомогою дискримінантного аналізу (аналізу множинних дискримінант – *Multiplediscriminant analysis, MDA*), суть якого полягає у побудові функції за допомогою математично-статистичних методів та обчисленні інтегрального показника, який демонструє ймовірність настання банкрутства на основі певних врахованих факторів, кожен з яких має певну питому вагу. Вагові коефіцієнти не завжди розраховані для галузевих умов української економіки і не завжди враховують вітчизняний рівень інфляції, різницю у трактуванні окремих показників в українській та міжнародній практиці, трансформацію української бухгалтерської звітності та її відмінності від західної звітності, відхилення через коригування курсів на національну валюту.

Побудуємо різні MDA-моделі для ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ».

Е. Альтман є засновником використання MDA-аналізу для розроблення високоточних моделей ймовірності банкрутства. В основі п'ятифакторної моделі Альтмана за 1968 рік є регресійна залежність між ймовірністю банкрутства та 5

показниками, що були відокремлені з 22 показників при аналізі 66 підприємств США та Західної Європи, 50% з яких збанкрутіли. Але оскільки у моделі 1968 р. при розрахунку одного з 5 показників використовується ринкова вартість власного капіталу, яку неможливо оцінити для підприємств, які не котирують свої акції на біржах, як і ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ», у своїй роботі розглянемо модифіковану модель Альтмана за 1983 р. (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Розрахунок ймовірності банкрутства за модифікованою п'ятифакторною моделлю Альтмана 1983 р.

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	1 півріччя 2025 р.
X ₁	0,0123	0,128	0,2249	0,3851	0,3505	0,354	-0,0104
X ₂	-0,0109	-0,0004	-0,0168	0,0468	0,0726	-0,0052	-0,0104
X ₃	-0,0105	0,0332	-0,0094	0,1002	0,0545	-0,099	-0,0026
X ₄	0,0108	-0,0004	-0,0165	0,0491	0,0783	-0,0052	-0,0103
X ₅	2,6337	2,3676	2,9758	3,9731	3,0326	1,7401	0,0029
Z (1983 р.)	2,5920	2,5502	3,0718	4,6009	3,5325	1,6710	-0,0258
$Z (1983 \text{ р.}) = 0,717 \cdot X_1 + 0,847 \cdot X_2 + 3,107 \cdot X_3 + 0,42 \cdot X_4 + 0,995 \cdot X_5,$ <p style="text-align: center;">Z < 1,23 – підприємство є банкрутом (по версії 1968 р.- загрожує банкрутство у найближчі 2-3 роки: з ймовірністю 95% - через 1 рік, 72% - через 2 роки, 48% - через 3 роки) ; 1,23 < Z < 2,89 – ймовірність банкрутства потребує уточнення (по версії 1968 р. є градація: 1,23- 1,8 - дуже висока (понад 80%) ; 1,81 - 2,6 – висока (від 40% до 50%); 2,61 - 2,9 – низька (від 15% до 20%)); Z > 2,9 – товариство фінансово стійке (по версії 1968 р. 2,91 - 3,0 – ймовірність банкрутства дуже низька).</p>							

[розраховано автором за даними звітності, 66]

Формули розрахунку коефіцієнтів моделі представлені у табл. Л.1 додатку Л), де (у тому числі) ринкова вартість капіталу замінена на його балансову оцінку, тому модель більш адаптована під українські реалії. Модель характеризується високою точністю оцінки ймовірності на найближчі 1-2 роки прогнозування, хоча і є цілком емпіричною.

По результатах табл. 3.1 можна зробити висновок, що у 2024 р. товариство мало дуже високу ймовірність банкрутства, що у 1 півріччі 2025 р. переростає у банкрутство або загрозу банкрутством через 1 рік.

Використовуючи модель Альтмана, Гордон Л. В. Спрингейт у 1978 р. при розробці власної моделі (табл.3.2) на базі 50 підприємств з 19 проаналізованих коефіцієнтів обрав 4 (формули розрахунку коефіцієнтів моделі представлені у табл. Л.2 додатку Л).

Таблиця 3.2

Розрахунок ймовірності банкрутства за моделлю Спрингейта

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	1 півріччя 2025 р.
A	0,0123	0,1280	0,2249	0,3851	0,3505	0,3540	-0,0104
B	-0,0109	0,0078	-0,0156	0,0844	0,0372	-0,1214	-0,0054
C	0,2115	0,3266	0,3751	0,6686	0,7174	0,4842	0,0011
D	2,4222	2,0844	2,6875	3,5665	2,5701	1,4277	0,0018
Z	1,0877	1,2051	1,5064	2,5236	1,9767	0,8826	-0,0258
$Z=1,03*A+3,07*B+0,66*C+0,4*D,$ $Z<0$ – напівбанкрут; $0 < Z < 1$ - загрожує банкрутство, якщо не здійснити санацію ($Z < 0,862$ – висока); $1 < Z < 2$ – фінансова стійкість порушена, але за умови переходу на антикризове управління банкрутство не загрожує; $Z > 2$ – фінансова стійкість, банкрутство не загрожує ($Z > 2,451$ – мінімальна).							

[розраховано автором за даними звітності, 66]

Модель характеризують як ту, що передбачає точність у 92,5% оцінки ймовірності на найближчий 1 рік прогнозування, але модель також була розроблена для підприємств США та Канади з метою оцінки саме кредитоспроможності, тому має певні відхилення (у т. ч. курсові) при її апробації на українських товариствах.

По результатах моделі Спрінгейта можна зробити висновок, що значний проміжок часу фінансова стійкість була порушена, у 2024 р. товариству вже загрожує банкрутство, а станом на 1 півріччі 2025 р. товариство вже напівбанкрут.

Модель Р. Ліса 1972 р. (табл. 3.3) та модель Таффлера і Тішоу 1977 р. (табл. 3.4) розраховані для підприємств Великобританії також на базі моделей Альтмана (формули розрахунку коефіцієнтів надані у табл. Л.3 та Л.4 додатку Л).

Інтегральні показники за моделлю Ліса не зазначають високу загрозу банкрутства, як і показники за моделлю Таффлера, однак за останньою моделлю у 1 півріччі 2025 р. стан погіршується, і показник балансує на межі виникнення загрози банкрутства.

Доцільність апробації вагових коефіцієнтів цих моделей для українських товариств залишається дискусійною.

Таблиця 3.3

Розрахунок ймовірності банкрутства за моделлю Ліса

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	1 півріччя 2025 р.
A	0,9903	0,9949	0,9936	0,9933	0,9952	0,9992	1,0000
B	-0,0105	0,0332	-0,0094	0,1002	0,0545	-0,0990	-0,0026
C	-0,0109	-0,0004	-0,0168	0,0468	0,0726	-0,0052	-0,0104
D	-0,0108	-0,0004	-0,0165	0,0491	0,0783	-0,0052	-0,0103
Z	0,0608	0,06571	0,0608	0,0745	0,0719	0,0535	0,0622
$Z=0,063*A+0,092*B+0,057*C+0,001*D,$ $Z < 0,037$ – висока загроза банкрутства							

[розраховано автором за даними звітності, 66]

Таблиця 3.4

Розрахунок ймовірності банкрутства за моделлю Таффлера і Тішоу

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	1 півріччя 2025 р.
A	-0,0107	0,0383	-0,0122	0,1647	0,0845	-0,1535	-0,0025
B	0,9796	0,9945	0,9772	1,0421	1,0731	0,9941	0,9897
C	0,9779	0,8669	0,7687	0,6081	0,6446	0,6453	1,0104
D	2,6337	2,3676	2,9758	3,9731	3,0326	1,7401	0,0029
Z	0,7191	0,6844	0,7351	0,9679	0,7855	0,4424	0,3097
$Z=0,53*A+0,13*B+0,18*C+0,16*D,$ $Z < 0,2$ – висока ймовірність банкрутства; $Z=0,25$ – критичне значення показника; $Z > 0,3$ – добрі довгострокові перспективи, ймовірність банкрутства дуже низька.							

[розраховано автором за даними звітності, бб]

Отримані значення коефіцієнта фінансового аналітика Уільяма Бівера (формула надана у табл. Л.5 додатку Л) характеризують порушення задовільної структури балансу та постійну загрозу банкрутства, яка дещо знижується на короткий термін завдяки антикризовим заходам, але за рік знову виникає (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Розрахунок ймовірності банкрутства за коефіцієнтом Бівера

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	1 півр. 2025 р.
Коефіцієнт Бівера	-0,0096	0,0096	-0,0135	0,0719	0,0346	-0,1234	-0,0053
$0,4-0,45$ – добрий стан; від $0,17$ до $0,4$ – товариство за 5-6 років до банкрутства; від $-0,15$ до $0,17$ – товариство за 1 рік до банкрутства.							

[розраховано автором за даними звітності, бб]

Вирішуючи проблему застосування міжнародних моделей банкрутства для вітчизняних товариств, український вчений О. Терещенко у 2003 р. запропонував свою універсальну дискримінантну функцію (табл.3.6) на базі статистичних даних 850 українських підприємств з 8 різних галузей, що враховує більшість складових фінансового стану (формули коефіцієнтів надані у табл. Л.6 додатку Л).

Таблиця 3.6

Розрахунок ймовірності банкрутства за моделлю Терещенка

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	1 півріччя 2025 р.
X ₁	-0,0096	0,0096	-0,0135	0,0719	0,0346	-0,1234	-0,0053
X ₂	0,9892	0,9996	0,9835	1,0491	1,0783	0,9948	0,9897
X ₃	-0,0218	0,0085	-0,0177	0,0615	0,0302	-0,0949	-0,0056
X ₄	-0,0041	0,0031	-0,0055	0,0166	0,0096	-0,0729	-1,8580
X ₅	0,0513	0,0374	0,0267	0,0136	0,0144	0,0001	0,0000
X ₆	2,6337	2,3676	2,9758	3,9731	3,0326	1,7401	0,0029
Z	0,1050	0,4428	0,1595	1,2912	0,7957	-1,2450	-9,2745
$Z=1,5*X_1+0,08*X_2+10*X_3+5*X_4+0,3*X_5+0,1*X_6,$ $Z<0$ – напівбанкрут; $0 < Z < 1$ – існує загроза банкрутства; $1 < Z < 2$ – фінансова стійкість порушена; $Z > 2$ – банкрутство не загрожує.							

[розраховано автором за даними звітності, 66]

Згідно з інтегральними показниками моделі Терещенка (табл. 3.6) для ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» протягом усього періоду ведення господарської діяльності існувала загроза банкрутства (2019-2021 рр., 2023 р.) або фінансова стійкість була порушена (2022 р.), однак з 2024 р. стан погіршується, і товариство по класифікації належить до напівбанкрута.

А. В. Матвійчук у 2010 р. отримав «модель оцінки аксіологічної (суб'єктивної) ймовірності банкрутства українських підприємств у вигляді дискримінантної функції» [34, с.76].

Виявлення найбільш значимих факторів (формули представлені у табл. Л.7 додатку Л) «здійснювалось шляхом перевірки показників на мультиколінеарність із застосуванням таких статистичних критеріїв, згідно з якими перевіряється мультиколінеарність всього масиву пояснюючих змінних (χ^2), кожної пояснюючої змінної з рештою змінних (F-критерій), кожної пари пояснюючих змінних (t-критерій)» [34, с.76]. Загальний дискримінантний критерій лямбда Вілкса забезпечує вибір показників, «відмінність між середніми значеннями яких для підприємств різних груп є максимальною, а внутрішньогрупова дисперсія — мінімальною» [34, с.76].

Таблиця 3.7

Розрахунок ймовірності банкрутства за моделлю Матвійчука

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	1 півріччя 2025 р.
X ₁	101,80	194,58	154,65	147,67	205,43	1305,95	88218,35
X ₂	6,29	3,45	4,43	6,40	6,02	2,15	0,00
X ₃	-241,37	-5959,62	-177,63	84,82	41,76	-334,22	-0,28
X ₄	0,38	0,42	0,34	0,25	0,33	0,57	340,60
X ₅	-0,02	-0,01	-0,02	0,04	0,07	-0,01	-0,01
X ₆	1,01	1,00	1,02	0,95	0,93	1,01	1,01
X ₇	-0,33	0,00	-0,07	0,14	0,26	-0,01	-
Z	-6,07	-260,86	-1,77	10,48	10,43	28,60	-
$Z = 0,033 * X_1 + 0,268 * X_2 + 0,045 * X_3 - 0,018 * X_4 - 0,004 * X_5 - 0,015 * X_6 + 0,702 * X_7,$ <p style="text-align: center;">Z > 1,104 - низька ймовірність банкрутства, Z < 1,104 - загроза фінансової кризи.</p>							

[розраховано автором за даними звітності, 66]

Але, як можна побачити з табл. 3.7, модель не враховує ситуацію короткострокової оренди основних засобів (строк якої 12 місяців або менше) та оренди

малоцінних базових активів, щодо якої орендар вирішив не визнавати в себе на балансі активи у формі права користування та орендні зобов'язання та відображає орендні платежі, використовуючи інші підходи, ніж ті, що зазначені за вимогами МСФЗ 16 «Оренда»: «Якщо орендар вирішує не застосовувати вимоги параграфів 22–49 до короткострокової оренди чи оренди, за якою базовий актив є малоцінним, то орендар визнає орендні платежі, пов'язані з такою орендою, як витрати на прямолінійній основі протягом строку оренди або на іншій систематичній основі» [35]. Внаслідок цього оборотні активи дещо переважають над необоротними, завищуючи коефіцієнт мобільності активів (X_1).

Крім того, з 2024 р. показник основних засобів, що відображені у балансі за вимогами МСФЗ 16, стрімко зменшився по причині продажу основних засобів за непотрібністю у зв'язку із поверненням з оренди низки АЗК, внаслідок чого коефіцієнт мобільності активів став необґрунтовано високим та не має аналітичного змісту, бо спотворює модель та призводить до хибних висновків щодо низької ймовірності банкрутства (Z (2024 р.) = 28,6), хоча якщо перерахувати функцію Z (2024 р.), використовуючи показники мобільності активів за попередні роки, коли продаж основних засобів практично не відбувався, матимемо від'ємні значення функції. За 1 півріччя 2025 р. скористатися моделлю неможливо через нульові показники довгострокових зобов'язань і забезпечень і короткострокових кредитів банків; крім того, через зависокий коефіцієнт мобільності активів та коефіцієнт окупності активів (внаслідок стрімкого зниження чистого доходу від реалізації). Тому дана модель потребує доопрацювання подібних деталей та наразі не може бути використана для висновків.

Галузеві моделі для українських підприємств визначені Наказом Міністерства фінансів України від 14.07.2016 № 616 «Про затвердження Порядку проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, реалізація якого передбачається на умовах фінансової самоокупності, а також визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, обслуговування

якої здійснюватиметься за рахунок коштів бенефіціара». Бенефіціару присвоюється відповідний клас залежно від значення інтегрального показника - багатofакторної дискримінантної функції, модель розрахунку якого залежить від виду економічної діяльності згідно з КВЕД та розміру підприємства (велике/середнє чи мале). Моделі розрахунку інтегрального показника фінансового стану бенефіціара для великих та середніх підприємств, до яких відноситься ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ», відображені у табл. Л.8 додатку Л. Оскільки товариство має основний КВЕД 47.30, для оцінки фінансового стану використовуємо модель, розрахунок якої наведений у табл. 3.8., а формули для розрахунку коефіцієнтів наведені у табл. Л.9 додатку Л.

Таблиця 3.8

Розрахунок ймовірності банкрутства за моделлю розрахунку інтегрального показника фінансового стану бенефіціара

Коефі- цієнти	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	1 півріччя 2025 р.
K ₃	-0,0109	-0,0004	-0,0168	0,0468	0,0726	-0,0052	-0,0104
K ₄	-1,1217	-0,0777	-2,6076	6,9641	14,9922	-6,8047	-917,7077; врахо- вуємо -100
K ₆	-0,0040	0,0140	-0,0032	0,0252	0,0180	-0,0569	-0,8749
K ₇	-0,0035	0,0148	-0,0022	0,0253	0,0177	-0,0478	-0,3940
K ₈	-0,0218	0,0085	-0,0177	0,0615	0,0302	-0,0949	-0,0112
K ₉	5,5141	2,8655	3,3295	3,8692	3,2555	1,3310	0,0060
Z	0,2228	0,1245	0,0533	0,4223	0,3113	-0,3587	-0,6591
$Z=1,03 \times K_3 + 0,001 \times K_4 + 0,16 \times K_6 + 0,6 \times K_7 + 2,9 \times K_8 + 0,08 \times K_9 - 0,14$							

[розраховано автором за даними звітності, 66, 54]

Оскільки розглядаються дані квартальної звітності за 1 півріччя 2025 р., згідно з пунктом 7 глави 2 Порядку потрібно здійснити коригування показників

форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)», які беруть участь у розрахунках, на коефіцієнт зіставності ($4/N$), де N - кількість прозвітованих кварталів, тобто помножити на 2.

Згідно із пунктом 7 глави 2 Порядку для запобігання хибного впливу на інтегральний показник коефіцієнта K_4 за 1 півріччя 2025 р. у розмірі -917,7077 максимальним його значенням будемо вважати -100. [54]

Після розрахунку інтегрального показника зробимо висновок про клас товариства за рівнем фінансового стану (табл. 3.9) на основі «Інтерпретації значень інтегрального показника фінансового стану бенефіціара (великі та середні підприємства)» для КВЕД 47.30 (табл. Л.10 додатку Л).

Таблиця 3.9

Висновок про клас ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» за рівнем фінансового стану

Клас	Інтерпретація класу	Значення Z	Значення Z (рік)
1	рівень спроможності виконувати зобов'язання - високий, ймовірність банкрутства - найменша	$Z > 0,91$	-
2	рівень спроможності виконувати свої зобов'язання - достатній, ймовірність банкрутства - незначна	$0,16 < Z < 0,9$	Z (2019) = 0,2228; Z (2022) = 0,4223; Z (2023) = 0,3113;
3	рівень спроможності виконувати свої зобов'язання - нижче середнього	$-0,6 < Z < 0,15$	Z (2020) = 0,1245; Z (2021) = 0,0533; Z (2024) = -0,3587
4	нестабільний фінансовий стан, ознаки неплатоспроможності	$-4,6 < Z < -0,61$	Z (1 півріччя 2025) = -0,6591
5	ймовірність банкрутства - висока	$Z < - 4,7$	-

[розраховано автором за даними звітності, 66, 54]

З табл. 3.9 можна зробити висновок про погіршення рівня фінансового

стану у 2024 р. до «нижче середнього» та про нестабільний фінансовий стан у 1 півріччі 2025 р. Оскільки згідно з п.2 глави 5 Порядку «висновок про фінансову неспроможність потенційного бенефіціара, який складає звітність відповідно до стандартів бухгалтерського обліку, обслуговувати залучені позики робиться, якщо має місце хоча б одна із наведених нижче обставин: бенефіціару за рівнем якості фінансового стану присвоєно клас 4 та спостерігається негативна динаміка інтегрального показника» [54], потрібно спостерігати за подальшою динамікою показника.

Десятифакторна дискримінантна функція К. Беєрмана (табл. 3.10) розроблена у 1976 р. у Німеччині на основі даних 21 пари підприємств, половина з яких збанкрутіла, має планку прогнозування в 1 рік та застосовується центральним банком Німеччини (Deutsche BundesBank) не лише для «перевірки кредитоспроможності підприємств, під зобов'язання яких здійснюються операції рефінансування, а рекомендована до використання також банкам та підприємствам для цілей оцінки фінансового стану» [65, с. 41]. Формули розрахунку 10 коефіцієнтів моделі наведені у табл. Л.11 додатку Л.

Таблиця 3.10

Розрахунок ймовірності банкрутства за моделлю Беєрмана

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	1 півріччя 2025 р.
1	2	3	4	5	6	7	8
K ₁	1,0109	1,0004	1,0168	0,9532	0,9274	1,0052	1,0104
K ₂	-0,0109	0,0072	-0,0164	0,0661	0,0291	-0,1269	-0,0055
K ₃	-0,0108	0,0072	-0,0161	0,0693	0,0314	-0,1263	-0,0054
K ₄	-0,0041	0,0031	-0,0055	0,0166	0,0096	-0,0729	-1,8580
K ₅	-0,0096	0,0096	-0,0135	0,0719	0,0346	-0,1234	-0,0053
K ₆	2,6337	2,3676	2,9758	3,9731	3,0326	1,7401	0,0029
K ₇	0,0513	0,0374	0,0267	0,0136	0,0144	0,0001	0,0000

Продовження табл. 3.10

1	2	3	4	5	6	7	8
K ₈	0,2144	0,8378	1,8427	1,2710	2,0525	4,6905	-
K ₉	4,6639	-0,2109	-0,1713	0,3975	-0,1430	-1,6369	-
K ₁₀	0,0326	0,1334	0,2439	0,3620	0,3049	0,3581	0,0000
Z	0,3509	0,4386	0,6911	0,7157	0,7786	1,1375	-
$Z = 0,077 \times K_1 + 0,813 \times K_2 + 0,124 \times K_3 - 0,105 \times K_4 - 0,063 \times K_5 + 0,061 \times K_6 +$ $0,268 \times K_7 + 0,217 \times K_8 + 0,012 \times K_9 + 0,165 \times K_{10},$ <p style="text-align: center;"> $Z > 0,32$ - загрожує банкрутство; $0,32 > Z > 0,236$ – потрібен додатковий аналіз; $Z < 0,236$ – банкрутство не загрожує. </p>							

[розраховано автором за даними звітності, бб]

З даних таблиці 3.10 можна зробити висновок, що за 1 півріччя 2025 р. розрахувати ймовірність банкрутства по моделі Беєрмана стає неможливим через відсутність основних засобів та їх зносу, але модель демонструє постійний та зростаючий стан загрози банкрутства протягом усього періоду ведення господарської діяльності товариства, що у 2024 р. виріс до показника у 1,1375.

Модель Чессера (P) 1974 року розроблена для оцінки ймовірності невиконання умов кредитних договорів на основі оцінки звітності 74 позичальників (у половини з яких порушувалися умови) за рік до надання їм позик, прогнозує можливу фінансову неспроможність позичальника з точністю у 75% за рік до настання ситуації та враховує будь-які відхилення від початкових умов, що йдуть не на користь кредитору. Являє у складі лінійну комбінацію незалежних змінних Y (формули коефіцієнтів X₁- X₆ представлені у табл. Л.12 додатку Л), що надалі використовується у формулі (P) розрахунку ймовірності невиконання умов.

Можна відзначити, що ймовірність невиконання або порушення умов кредитних угод товариством «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» залишається високою протягом усього періоду 2019 р. - 1 півріччя 2025 р., але за 1 півріччя 2025 р. зросла до найбільшого значення за період. Навіть у політично й економічно складний

2022 рік ймовірність порушення умов складала на 12,54% менше, ніж у 1 півріччі 2025 р. (табл. 3.11).

Таблиця 3.11

Розрахунок ймовірності банкрутства за моделлю Чессера

Показ- ники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	1 півріччя 2025 р.
X ₁	0,0350	0,0099	0,0438	0,0309	0,0260	0,0087	0,0000
X ₂	75,1844	238,2924	68,0070	128,5819	116,7962	200,7254	420,90
X ₃	-0,0105	0,0332	-0,0094	0,1002	0,0545	-0,0990	-0,0026
X ₄	1,0109	1,0004	1,0168	0,9532	0,9274	1,0052	1,0104
X ₅	-0,8915	-12,8703	-0,3835	0,1436	0,0667	-0,1470	-0,0011
X ₆	0,0037	0,0022	0,0022	0,0017	0,0016	0,0004	0,0039
Y	2,7603	4,3669	2,6549	1,9932	2,1530	4,0689	4,6508
P	0,9405	0,9875	0,9343	0,8801	0,8959	0,9832	0,9905
$P=1/(1+e^{-Y})$, де $e = 2,71828$ – основа натурального логарифму, число Ейлера, $Y = -2,0434 - 5,24 * X_1 + 0,0053 * X_2 - 6,65 * X_3 + 4,4009 * X_4 - 0,0791 * X_5 - 0,102 * X_6$. $P < 0,50$ – ймовірність порушення умов договору низька, $P > 0,50$ – ймовірність порушення умов договору висока.							

[розраховано автором за даними звітності, 66]

Дев'ятифакторна модель Фулмера 1984 р. створена за допомогою аналізу звітності 60 підприємств США, половина з яких збанкрутувала. Точність розрахунку ймовірності по деяких оцінках на найближчий рік складає 98%, а на найближчі 2 роки – 81%. Формули розрахунку 9 коефіцієнтів моделі наведені у табл. Л.13 додатку Л, а результати розрахунку моделі представлені у табл. 3.12.

Але за цією моделлю найвагомим коефіцієнтом є відношення нерозподіленого прибутку до активів (здебільшого маємо накопичений за попередні

роки непокритий збиток, окрім 2022-2023 років), а також у моделі Фулмера зазначено використання натурального логарифма від результату ділення фінансового результату від операційної діяльності на фінансові витрати, тому модель підходить для використання лише за умови прибутку від операційної діяльності, оскільки в дійсних числах натуральний логарифм визначений лише для додатних чисел, а комплексні числа у моделі не розглядаються. З цієї причини ймовірність банкрутства у 2019 р., 2021 р., 2024 р. та у 1 півріччі 2025 р. не може бути визначена (маємо збиток від операційної діяльності), що є недоліком моделі. За умови наявного прибутку модель визначає товариство платоспроможним у 2020 р., 2022-2023 рр.. (дивись табл.3.12).

Таблиця 3.12

Розрахунок ймовірності банкрутства за моделлю Фулмера

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	1 півріччя 2025 р.
V ₁	-0,0109	-0,0004	-0,0168	0,0468	0,0726	-0,0052	-0,0104
V ₂	2,6337	2,3676	2,9758	3,9731	3,0326	1,7401	0,0029
V ₃	-0,0105	0,0332	-0,0094	0,1002	0,0545	-0,0990	-0,0026
V ₄	-0,0096	0,0096	-0,0135	0,0719	0,0346	-0,1234	-0,0053
V ₅	1,0109	1,0004	1,0168	0,9532	0,9274	1,0052	1,0104
V ₆	0,9779	0,8669	0,7687	0,6081	0,6446	0,6453	1,0104
V ₇	15,6647	16,0231	16,0919	15,9530	16,0268	15,5109	15,5620
V ₈	0,9796	0,9945	0,9772	1,0421	1,0731	0,9941	0,9897
V ₉	-	-0,0853	-	1,7455	1,0513	-	-
Z	-	6,5575	-	8,2924	7,7288	-	-
$Z = 5,528 * V_1 + 0,212 * V_2 + 0,073 * V_3 + 1,27 * V_4 - 0,12 * V_5 + 2,335 * V_6 + 0,575 * V_7 + 1,083 * V_8 + 0,894 * V_9 - 6,075,$ <p style="text-align: center;">Z < 0 - неплатоспроможність неминуча</p>							

[розраховано автором за даними звітності, 66]

З побудованих MDA-моделей запобігання банкрутства найбільш доцільними серед зарубіжних виявилися моделі Альтмана, Спрінгейта, Беєрмана, Чессера, Бівера, а серед вітчизняних – модель Терещенка та галузева модель Міністерства фінансів України.

3.2. Розробка рекомендацій щодо вдосконалення системи управління ризиком підприємства

Серед економічних ризиків мережі багатьох ризиків можна було б уникнути за допомогою профілактичних дій.

До такого ризику відноситься й ризик сумнівних боргів.

Серед боржників ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» є ряд товариств, які наразі перебувають у критичному фінансовому становищі, відкрили процедуру банкрутства чи вже збанкрутували. Наприклад, Господарський суд Волинської області (Ухвала по справі № 903/586/23 від 27.02.2024 р.) визнав кредиторські вимоги ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» до ТОВ «ІМПОРТ ТРАНС СЕРВІС» (щодо якого було відкрите впровадження у справі про банкрутство) на суму 71 772 306,69 грн. (з них 92 508 грн. – перша черга, 71 679 798,69 грн. – четверта черга), однак за відсутності майнових активів боржника та наявності інших кредиторів ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» отримало з коштів після продажу дебіторської заборгованості, що належала банкруту, та з грошових залишків на його рахунку після сплати винагороди ліквідатору лише кошти за кредиторські вимоги першої черги (92 508 грн.), а четвертої черги – лише у сумі 10 461,91 грн. [71]

Аналогічна ситуація склалася з грошовими вимогами ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» до Спільного українсько-англійського підприємства «ЗАХІДНА НАФТОВА ГРУПА»: Ухвалою суду від 15.10.2024 р. по справі 903/262/22 визнані вимоги у розмірі 91 017 919,31 грн. основного боргу та 4 962 грн. – судового, але за недостатності майна та грошових коштів на рахунку боржника ліквідація відбулася без погашення боргу [69].

Більш детально розглянемо виникнення заборгованості з ТОВ «ВОГ КАРД» [70], з яким був підписаний договір на цілодобову поставку пального з використанням смарт-карток/талонів/паливних карток, розрахунок повинен відбуватися протягом 30 календарних днів з моменту підписання сторонами видаткових накладних. У період з 2020-2023 рр. ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» передав товарів на суму 349 766 311,71 грн., але ТОВ «ВОГ КАРД» перерахував лише 343 061 924,55 грн. ще у 2020 р., тобто зробив на той час передоплату і довгий час вибирав за цей рахунок товар, поки передоплата не закінчилася, і товар почав вже йти у борг. Лише у серпні 2023 р. ТОВ «ВОГ КАРД» була вручена вимога на суму 6 704 387,16 грн. Паралельно з тим у 2023 р. вже ТОВ «ВОГ КАРД» по іншому договору повинно було поставити товарів на суму 540 064 914,43 грн., і ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» протягом червня 2023 р. здійснило попередню оплату на всю суму, однак товар так і не отримало і вручило вимогу на цю суму у липні 2023 р. Загальна сума вимог ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» до ТОВ «ВОГ КАРД» склала 546 769 301,59 грн. Однак на той час, у серпні 2023 р., вже було оприлюднено оголошення про відкриття провадження у справі про банкрутство ТОВ «ВОГ КАРД», майна та грошових коштів якого не вистачило для погашення боргів перед низкою кредиторів, у т. ч. і перед ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» (у повному обсязі).

Проаналізував ситуації, наведені вище, рекомендація полягає у створенні окремого відділу по роботі із заборгованістю щодо контрагентів з великими обсягами купівлі та частотою операцій, поки вона не стала безнадійною, тобто поки не минув строк позивної давності у 3 роки (за загальним правилом) від визначеної дати виконання умов договору або поки дебітора не було визнано банкрутом та ліквідовано. Робота відділу повинна бути досудовою, відділ повинен вживати заходів щодо своєчасної оплати контрагентом кожного рахунку-фактури, виставляти рахунки за кожну окрему партію, регулювати розміри поставки товарів для уникнення несплати за велику одномоменту поставку, обмежувати реалізацію наступної партії товарів до погашення боргу за попередню, не погоджувати договори із можливістю післяоплати або оплати частинами, стежити за моментом,

коли передоплата покупця вичерпалася, і покупець почав брати товар у борг, своєчасно укласти факторингові договори.

Для кращого контролю та автоматичного лімітування пропонується запрограмувати у системі 1С (за відсутності у конфігурації) та проставляти у карточці договору з контрагентом відмітки щодо контролю дебіторської заборгованості:

- контролювати суму заборгованості, сума (грн) не більше: (вказати суму);
- контролювати кількість днів заборгованості, днів не більше: (вказати кількість днів);
- контролювати кількість днів заборгованості в: (обрати в банківських чи календарних днях);
- розмір передоплати по замовленню покупця, відсотків не менше: (вказати кількість відсотків).

За наявності дебіторської заборгованості більше заданої суми та/або днів проведення в 1С документів з реалізації товарів та послуг буде автоматично блокуватися системою.

Також відділ по роботі із заборгованістю повинен контролювати умови договорів щодо власної передоплати постачальникам та по можливості уникати підписання договорів зі 100% передоплатою.

Профілактика податкових ризиків дозволила б уникнути багатьох судових спорів, що виникають у мереж АЗК у результаті проведення ДПС фактичних перевірок. Причинами більшості судових спорів стають такі порушення (на думку ДПС), як:

- 1) відпуск пального через паливо-роздавальну колонку (ПРК) з відсутнім заводським номером витратоміра, формуляром ПРК та результатом повірки, що також відсутня у Довідці про розпорядника акцизного складу пального; це інтерпретують як відсутність витратоміра-лічильника та застосовують штраф у розмірі 20 000 грн. за кожний незареєстрований витратомір-лічильник (наприклад, Постанова від 05.01.2024 по справі 140/11642/23 Восьмого апеляційного адміністративного суда) [43].

Рекомендація: акцизному відділу посилити контроль за недопущенням розбіжностей між інформацією, наведеною в Довідці про розпорядника акцизного складу пального, акцизні склади пального, розташовані на них резервуари пального, витратоміри та рівноміри, з наявними по факту на акцизному складі ПРК.

2) порушення порядку обліку товарних запасів за місцем реалізації та зберігання (надлишок пального) та встановлення факту нестачі пального на АЗК: наприклад, ДПС намагалося оштрафувати на 153 109,59 грн. та 28 036,03 грн. відповідно, але позов (Постанова від 13.11.2023 р. по справі 140/7871/22, Восьмий апеляційний адміністративний суд) задовільнили частково щодо факту надлишку [45].

Рекомендація в даному випадку: постановка задачі комплексних проведення інвентаризацій (посадовими особами АЗК або контрольно-ревізійним відділом) товарних запасів - хоча б 1 раз на місяць та проведення інвентаризацій окремих товарних груп – кожен день поетапно; слідкування за оформленням усієї можливої документації щодо фіксації результатів відповідно до Інструкції про порядок приймання, транспортування, зберігання, відпуску та обліку нафти і нафтопродуктів на підприємствах і організаціях України від 20.05.2008 №281/171/578/155.

3) продаж підакцизних товарів без коду товарної підкатегорії УКТ ЗЕД [44]; рекомендація – постановка завдань фахівцям щодо відслідковування належного програмування РРО, особливо під час законодавчих змін;

4) реалізація та зберігання з метою реалізації алкогольних напоїв без марок акцизного податку встановленого зразка або з певними пошкодженнями [57]: ДПС програла справу через незначні пошкодження марки та відсутність достатньої кількості доказів (Рішення від 21.09.2020 по справі 140/10443/20, Волинський окружний адміністративний суд), але сама спроба свідчить про необхідність встановлення додаткового контролю за цілісністю акцизних марок (наприклад, в межах інвентаризацій, а також включення пункту до щоденного чек-листа менеджера АЗК).

5) ризиковість товариства та/або його контрагентів, що призводить до блокування податкових накладних та розрахунків коригування. Існує 8 критеріїв

ризиковості платника ПДВ (перелік наданий у додатку М), з яких найбільшим попитом у ДПС користується критерій № 8 (розшифровка надана у додатку Н) через можливість його суб'єктивного тлумачення, оскільки пункт 8 складається з 20 підпунктів і загально сформульований так: «У контролюючих органах наявна податкова інформація, яка стала відома у процесі провадження поточної діяльності під час виконання покладених на контролюючі органи завдань і функцій, що визначає ризиковість здійснення господарської операції, зазначеної в поданих для реєстрації податковій накладній/розрахунку коригування» [53]. Це дозволяє ДПС без чітких підстав блокувати роботу товариства у адекватному режимі, бо товариство для розблокування повинно витратити час на надання пояснень, документів, оскаржувати рішення ДПС у суді, переконувати контрагентів не відмовлятися від подальшої співпраці (тобто цей податковий ризик провокує ще й ризик ділової репутації, бо контрагент не може отримати свій податковий кредит, але може ланцюгом теж потрапити до ризикових). Потрапляння товариства до ризикових унеможливорює отримання відшкодування ПДВ з бюджету, а потрапляння до ризикових контрагентів цього товариства (навіть щодо попередніх операцій з ними, тобто до визнання контрагентів ризиковими) провокує податкову перевірку товариства, мета якої – зняти податковий кредит та донарахувати зобов'язання, внаслідок чого збільшити ПДВ до сплати/прибрати бюджетне відшкодування ПДВ.

Щодо вдосконалення системи управління ризиком отримання статусу «ризикового» товариства можна надати наступні рекомендації:

- видати Наказ щодо покладення обов'язків безперервного аналізу критеріїв ризиковості товариства, підготовки та подання документації для розблокування податкових накладних, а при відмові – оскарження у суді: на бухгалтера з обліку ПДВ, юриста та фахівця з безпеки. Для обсягів мережі ймовірно доцільно створити окремий відділ аналізу критеріїв ризиковості, у складі якого перебуватимуть по декілька таких фахівців;

- уникати невідповідності реєстраційних даних реаліям;
- уникати несвоєчасного подання фінансової звітності та декларації

ПДВ;

- перевіряти контрагентів по наявних базах на ознаки можливої ризиковості та слідкувати за їх податковою історією;
- належним чином вести первинну документацію та забезпечити її збереження для підтвердження товарного характеру операцій (не фіктивного), наявності матеріальних, трудових та інших ресурсів для їх проведення, демонстрації історії походження товару, що постачається;
- дотримуватися вимог до показників, що визначають власну позитивну податкову історію (додаток 2 до Порядку зупинення реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних від 11 грудня 2019 р. № 1165);
- надавати до ДПС таблицю даних платника для формування у ДПС «образу» товариства, розуміння специфіки діяльності;

б) порушення касової дисципліни.

Для вдосконалення системи управління цим ризиком потрібно:

- налагодити комунікацію між операторами АЗК/менеджерами АЗК, відділом перевірки касової дисципліни та інкасацією;
- створити чат-бот з типовими питаннями щодо касової дисципліни та алгоритмами дії, якщо порушення вже сталося;
- періодично проводити для операторів АЗК семінари та тренінги, на яких акцентувати увагу щодо можливих штрафів за порушення, роз'яснювати законодавчі зміни та технічні моменти роботи з РРО;

7) порушення умов ліцензійного законодавства: шляхи вдосконалення схожі з порушенням касової дисципліни, однак комплексний документообіг повинен бути налагоджений між фахівцями з ліцензування, фахівцями з реєстрації РРО та менеджерами АЗК для своєчасного реагування на зміни.

Для вдосконалення системи управління товарним ризиком на АЗК пропонується впровадити систему управління запасами супутніх товарів, що включає автозамовлення товару та автоповернення. Система дозволить:

- бачити страховий запас товару, буфер безпеки, товарний залишок на дату

формування;

- відслідковувати товар у дорозі;

- автоматично, на основі статистики попередніх реалізацій, розраховувати на певний момент часу витрати товару до дня доставки нового замовлення, розхід товару між поставками, розрахунковий залишок до наступного постачання, а також розраховувати та формувати саме замовлення, виходячи з запрограмованої мінімально необхідної кількості товару;

- формувати повернення товару, що не реалізується, через певний визначений час, або товару, кількість якого перевищує встановлений максимум;

- приймати рішення щодо виведення з асортименту певного виду товару.

Впровадження системи управління запасами знижує кількість товарних запасів на 30%, що дозволяє знизити ризики протермінування, суттєво економити місце у невеликих складових приміщеннях АЗК або навіть розширити торговельну площу за рахунок складу, зменшити навантаження на персонал.

Пропонується також максимальна передача логістики товарних позицій, що ще залишилися на місцях, на аутсорсинг (розподільчий центр), окрім деяких позицій інгредієнтів для фаст-фуду при АЗК, що швидко псуються (свіжі помідори, огірки, листя салату та інш.). Це дозволить знизити ризик відсутності товарів під час сезонного та святкового ажіотажу за рахунок їх акумулювання у достатній кількості на розподільчому центрі, зменшити ризик зниження оборотності та керованості запасів, оптимізувати транспортні витрати та збільшити дохід приблизно на 10% від обороту за рахунок збільшення асортименту у торговельному залі.

Щодо управління запасами нафтопродуктів навпаки пропонується підхід максимального розподілу (територіального та кількісного) для зниження ризику втрати товару.

Оскільки згідно з проаналізованими MDA-моделями запобігання банкрутства товариство наразі має незадовільний фінансовий стан, а ризик банкрутства значно збільшується, потрібно терміново вживати заходів щодо нівелювання ри-

зику зниження рівня фінансової стійкості, платоспроможності, ліквідності та ділової активності:

- провести внутрішнє фінансове оздоровлення для виведення із кризи;
- оптимізувати структуру товариства, переглянути елементи маркетингової та збутової системи, операційної діяльності;
- залучити додаткове фінансування інвесторів;
- домовитися про зміну відсоткової ставки за кредитами, відстрочку виплат;
- провести реструктуризацію активів, оптимізувати структуру та склад активів балансу;
- перетворити у ліквідну грошову форму матеріальні та фінансові активи;
- збільшити статутний капітал або внести зміни у Статут для створення додаткового капіталу за рахунок внесків учасників.

Створення додаткового капіталу, який є складовою власного капіталу, через внески учасників, без зміни розміру статутного капіталу та номінальної вартості, стало можливим з 27.08.2025 р., коли набрав чинності ЗУ «Про внесення змін до статті 12 Закону України "Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю"» № 4564-ІХ від 31.07.2025 р. [48] Перевагами додаткового капіталу є швидке вливання коштів (грошей, цінних паперів або іншого майна), яке не впливає на розмір часток учасників, без перереєстрації Статуту чи нотаріального посвідчення змін, тобто без бюрократії, що актуально для кризових становищ.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Відомі моделі запобігання банкрутства побудовані на мультидискримінантному аналізі, що полягає у побудові функції за допомогою математично-статистичних методів та обчисленні інтегрального показника ймовірності настання банкрутства на основі певних вагових врахованих коефіцієнтів. Серед усіх розглянутих моделей з використанням даних звітності ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» найбільш доцільними є вітчизняна модель Терещенка та галузева модель

Міністерства фінансів України, а серед зарубіжних - моделі Альтмана, Спрінгейта, Беєрмана, Чессера, Бівера. Крім зазначених вище моделей, проаналізовані також моделі Р. Ліса, Таффлера і Тішоу, Матвійчука, Фулмера; останні дві моделі потребують доопрацювання.

На момент 2024 р. – 1 півріччя 225 р. більшість моделей вказують на високу загрозу банкрутства або на балансування на межі виникнення загрози банкрутства (нестабільний фінансовий стан). Тому актуальною є розробка рекомендацій щодо вдосконалення системи управління ризиками.

Ризик сумнівних боргів зменшується створенням окремого відділу по роботі із заборгованістю щодо контрагентів з великими обсягами купівлі та частотою операцій, поки вона не стала безнадійною, та методами програмування в ІС певних відміток для контролю за дебіторською заборгованістю. Рекомендації щодо зниження податкових ризиків ґрунтуються на аналізі судових спорів. Для зниження товарного ризику для супутніх товарів пропонується створення систем автозамовлення та автоповернення, а також передача логістики на аутсорсинг до розподільчого центру, а для паливо-мастильних – навпаки максимальна деконцентрація. Заходи щодо зниження ризику банкрутства містять в собі такі рекомендації, як перегляд структури товариства та маркетингових, збутових, операційних систем управління, пошук додаткового інвестування, домовленість про зміну кредитних умов, оптимізацію активів, перетворення фінансових та матеріальних активів у гроші, збільшення статутного капіталу або створення додаткового капіталу.

ВИСНОВКИ

Ризик-менеджмент – це комплекс заходів щодо прогнозування ймовірності настання ризикових подій та мір щодо нівелювання або виключення негативних наслідків настання цих подій.

При регулюванні ступеня ризику використовують наступні напрями: ухилення від ризику, вирівнювання (розподіл витрат, одночасне проведення схожих господарських операцій з додатним результатом, диверсифікація сфер діяльності, асортименту, контрагентів, валютного портфеля, сегментів ринку, коштів у різних банках під однаковими умовами дохідності та інші), утримання ризику (резервування, самострахування, лімітування концентрації фінансових ризиків), скорочення ризику та передача ризику (відповідальності за наслідки настання) третім особам (страхування, хеджування, факторинг, лізинг, передача логістики на аутсорсинг, фінансові гарантії та інші).

Мережа АЗК WOG – це одна з найбільших мереж АЗК країни, і до кінця 2024 р. саме ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» займалося операційним керуванням активів, але, починаючи з кінця 2023 р., господарська діяльність почала скорочуватися: поверталися АЗК з оренди, зменшився рівень запасів, відбулося падіння темпів реалізації і, як наслідок, валового прибутку, загальний показник фінансового результату погіршився у декілька разів та є від’ємним, а середня кількість працівників є найменшою за увесь період діяльності. Станом на 2025 р. товариство має неліквідний баланс з порушенням абсолютної ліквідності та непокритим збитком, а загальний показник ліквідності продовжує знижуватися.

Товариство не може миттєво погасити достатню частку поточних зобов’язань і має платоспроможність лише в короткостроковому часі. Усі довгострокові кошти фінансують необоротні активи, товариство не має довгострокових джерел, щоб сформувати власний оборотний капітал, не може спрямовувати в оборотні кошти власні джерела, а джерелом фінансування виступають довго-

строкові позики. У 2025 р. за відсутності запасів та збутової діяльності, довгострокових та короткострокових кредитів та за наявності непокритих збитків платоспроможність є незначною, тип фінансової стійкості товариства - кризова, фондвіддача має найнижчий показник за увесь період роботи, як і інші показники ділової активності, що свідчать про зниження рівня окупності через зниження обсягів збуту та значну дебіторську заборгованість, неефективну політику управління запасами, використання коштів кредиторів для фінансування дебіторів, а фінансування інших операцій - за залишковим принципом; коефіцієнт оборотності власного капіталу має від'ємне значення, а тривалість операційного та фінансового циклу значно збільшилася. Показники рентабельності свідчать про неефективне управління витратами.

Саме тому за допомогою мультидискримінантного аналізу був детально проаналізований загальний економічний ризик – ризик банкрутства. Серед розглянутих моделей запобігання банкрутству з використанням даних звітності найбільш доцільними виявилися модель Терещенка, галузева модель Міністерства фінансів України, моделі Альтмана, Спрінгейта, Беєрмана, Чессера, Бівера. Також проаналізовані моделі Р. Ліса, Таффлера і Тішоу; моделі Матвійчука та Фулмера потребують доопрацювання. Результати абсолютної більшості моделей свідчать про нестабільний фінансовий стан товариства, який може передувати банкрутству, або про вже наявну високу загрозу банкрутства. Тому товариство потребує термінових рекомендацій щодо вдосконалення системи управління ризиками.

Управління ризиком сумнівних боргів рекомендується через створення відділу по роботі із заборгованістю щодо контрагентів з великими обсягами купівлі та частотою операцій, поки вона не стала безнадійною, та методами програмування в 1С певних відміток для контролю за дебіторською заборгованістю.

Рекомендації щодо зниження податкових ризиків: постановка задач комплексних проведень інвентаризацій товарних запасів хоча б 1 раз на місяць та проведення поетапних інвентаризацій окремих товарних груп кожен день; постановка завдань належного програмування РРО; включення до щоденного чек-

листа менеджера АЗК додаткового контролю за цілісністю акцизних марок; налагодження комплексного документообігу між фахівцями, проведення тренінгів щодо законодавчих змін та технічних моментів роботи з РРО, а також створення чат-ботів з типовими питаннями та алгоритмами дії.

Особливу роль в управлінні податковим ризиком відіграє управління ризиком отримання статусу «ризикового» товариства. Рекомендація полягає у створенні відділу (бухгалтери з обліку ПДВ, юристи, фахівці з безпеки) безперервного аналізу критеріїв ризиковості, підготовки та подання документації для розблокування податкових накладних або оскарження відмови у суді. Також потрібно уникати невідповідності реєстраційних даних реаліям, несвоєчасного подання звітності, вести первинну документацію належно, перевіряти контрагентів на ознаки можливої ризиковості, дотримуватися вимог до показників, що визначають власну позитивну податкову історію, надавати до ДПС таблицю даних платника для формування «образу» товариства.

Для управління товарним ризиком (супутні товари) рекомендується створити системи автозамовлення та автоповернення, передати (за деяким виключенням) логістику на аутсорсинг до розподільчого центру (для зменшення ризику зниження оборотності та керованості запасів, оптимізації транспортних витрат та збільшення доходу за рахунок збільшення асортименту), а для паливо-мастильних товарів навпаки рекомендується максимальний розподіл для зниження ризику втрати.

Для управління ризиком банкрутства надаються такі рекомендації, як проведення внутрішнього фінансового оздоровлення, оптимізація структури товариства та маркетингових, збутових, операційних систем управління, пошук додаткового інвестування, домовленість про зміну кредитних умов, реструктуризація активів, оптимізація структури та складу активів балансу, перетворення фінансових та матеріальних активів у гроші, збільшення статутного капіталу або створення додаткового капіталу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Kobzev I. et al. Analysis of Methods for Assessing the Financial State of the Enterprise Suitable for Forecasting at the Formal Level in Conditions of Unstable Economic Development. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*, vol. 2, no. 5, 2023, pp. 80-94, DOI: <https://doi.org/10.46299/j.isjmef.20230205.06>
2. Kopchykova I., T. Kytaychuk, and I. Krupeinytska. FINANCIAL ANALYSIS OF MANAGEMENT OF THE FINANCIAL STATE OF THE COMPANY AND HIDDEN POINTS OF SHORTCOMINGS OF SUCH ANALYSIS. *European Science*, vol. 3, no. sge21-03, 2023, pp. 8-38, DOI: <https://doi.org/10.30890/2709-2313.2023-21-03-016> (дата звернення: 07.12.2025).
3. Kotzeruba N.V. Methodology for predicting the potential bankruptcy of an enterprise. *Market Relations Development in Ukraine* №9(256). 2022. pp. 39-50. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7441787>
4. Вінтоняк А., Чубай В. Методики аналізу загрози банкрутства підприємств та чинники впливу на зміну її рівня. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-45>
5. Власюк В. Є., Гордієнко К. О., Пшенична А. О. Оцінка ймовірності банкрутства вітчизняних підприємств (на прикладі ПАТ «Комбінат «Тепличний»»). *Економіка та управління національним господарством*. 2017. № 12. С. 68–72. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/12_ukr/11.pdf
6. Вовченко А. Теоретичні аспекти визначення сутності ризику неплатоспроможності підприємства. *Економіка та підприємництво*. Харків. 2025. URL: <https://salo.li/e0fA0c9> (дата звернення: 01.12.2025).
7. Волкова І.А. Моделі діагностики ймовірності банкрутства суб'єктів господарювання: вітчизняний досвід та зарубіжний досвід. *Інвестиції: Практика та досвід*. 2025. №3. С. 72 – 77. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/5626/5682>

8. Головний сайт компанії «WOG». URL: <https://wog.ua/> (дата звернення 26.11.2025)
9. Гудзь Т. П. Система раннього виявлення та подолання фінансової кризи підприємств : монографія. Полтава : РВЦ ПУСКУ, 2007. 166 с.
10. Гутко Л. М. Антикризове фінансове управління підприємством : навч.- метод. посіб. Біла Церква, 2018. 162 с.
11. Добровольська О. В., Дуброва Н. П. MDA-аналіз для оцінювання ймовірності банкрутства підприємства (на прикладі АВ ТОВ «АГРОЦЕНТР К»). *Економіка та управління підприємствами*. 2021. Вип. 1(81). С. 53–59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2021-1-7>
12. Дуб Б. С. Комплексне оцінювання економічної безпеки агрохолдингів України. *Вісник Черкаського національного університету. Економічні науки*. 2019. Вип. 1. С. 102–113.
13. Економічний ризик: методи оцінки та управління : навч. посіб. / Васильєва Т. А. та ін.; за заг. ред. Т. А. Васильєвої. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2015. 208 с.
14. Економічні ризики: методи вимірювання та управління : навч. посіб. / Скопенко Н.С. та ін.; за заг. ред. Скопенко Н.С. Київ : НУХТ, 2021. 344 с.
15. Єгорова Ю. Аналізуємо фінансову звітність: як дізнатися про стан підприємства. URL: <https://salo.li/76BAe9C> (дата звернення: 27.11.2025).
16. Іванов Р. В., Волкова В. В., Коваль О. С. Модельна оцінка фінансової стійкості суб'єктів туристичної галузі в контексті сталого розвитку. *Проблеми економіки*. 2021. № 3. С. 153–159. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2021-3-153-159>
17. Іванова Л. Б. Дискримінантний аналіз в умовах антикризового управління боржника: галузевий аспект. Удосконалення методики та організації обліково-аналітичної роботи в сучасних умовах господарювання : монографія. Київ : ТОВ «Кондор», 2016. С. 138–160.

18. Іванова Н., Рикун С. Оцінка ймовірності банкрутства в системі антикризового менеджменту підприємства. *Економіка та суспільство*. 2021. № 34. URL: <https://salo.li/ba3F58D> (дата звернення: 13.12.2025).
19. Казанова М. Оренда за МСФЗ: облік в орендаря. *Бухгалтер 911*. 2019. №42. URL: <https://salo.li/8a1a8fd> (дата звернення: 11.12.2025).
20. Клочан В. П. та ін. Оцінка моделей діагностики банкрутства. *Економіка АПК*. 2010. № 1. С. 97–101.
21. Кобилецький В. Р. Відносні показники фінансової стійкості. *Financial Analysis online* : онлайн-журнал. URL: <https://salo.li/b0C9628> (дата звернення: 30.11.2025).
22. Компанія «Євротон» відсвяткувала Ювілей ГК «Континіум» – 25-ту річницю від дня заснування! URL: <https://salo.li/1d61fa6> (дата звернення: 22.11.2025).
23. Контрольовані операції: фінансові показники для визначення рівня рентабельності. URL: <https://salo.li/E98965D> (дата звернення: 23.11.2025).
24. Копилюк О.І., Штангрет А.М. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навч. посіб. Київ : ЦНЛ, 2005. 168 с.
25. Кравчук Г.В., Кальченко О.М. Управління фінансовою санацією підприємств. Методичні вказівки до виконання розрахунково-графічної роботи на тему: «Діагностика ризику ймовірності банкрутства та санаційної спроможності підприємства» для студентів спеціальності – 8.03050801 «Фінанси і кредит». Чернігів : ЧНТУ, 2014. 32с.
26. Кучмей О. В. Моделювання ймовірності банкрутства підприємства (на прикладі ПАТ «Будівельна корпорація “Укрбуд”»). *Ефективна економіка*. 2017. №11. URL: <https://salo.li/C0f19e1> (дата звернення: 04.12.2025).
27. Лактіонова О.А. Управління фінансовими ризиками : навч. посіб. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 256 с.
28. Лекції з дисципліни «Економічний ризик та методи його вимірювання». *Навчальні матеріали для магістрів*. ЗУНУ. URL: <https://surl.li/uyqxys> (дата звернення: 25.11.2025).

29. Ломоносов Д. Компаративізм українських моделей прогнозування ймовірності банкрутства підприємства. *Економіка та суспільство*. 2024. № 64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-141> (дата звернення: 29.11.2025).
30. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 304 с.
31. Мазник Л. В., Скопенко Н. С., Федулова І. В. Економічний ризик та методи його вимірювання : конспект лекцій. Київ : НУХТ, 2009. 75 с.
32. Маркова С. Стратегічні вектори управління життєзабезпечення діяльності підприємства в умовах мінливого середовища. *Економічний аналіз*. 2020. Т. 30, № 3. С. 276–283. URL: <https://salo.li/c7DdC17>
33. Матвійчук А. В. Аналіз і управління економічним ризиком : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2005. 224 с.
34. Матвійчук А. В. Нечіткі, нейромережеві та дискримінантні моделі діагностування можливості банкрутства підприємств. *Нейро-нечіткі технології моделювання в економіці* : наук.-анал. журн. /редкол.: А. В. Матвійчук (голов. ред.) та ін. Київ : КНЕУ, 2013. № 2. С. 71–118.
35. Міжнародний стандарт фінансової звітності (IFRS) 16 «Оренда». URL: <https://salo.li/CEA7F26> (дата звернення: 06.12.2025).
36. Москаленко В. М. Характеристика методів та моделей діагностики кризового стану підприємства. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. *Економічні науки*. 2012. Вип. 22(2). С. 297–303.
37. Найбільші мережі АЗС в Україні. URL: <https://salo.li/7cA614D> (дата звернення: 30.11.2025).
38. Овдій Л. І., Некрасова Я. А. Оцінка привабливості підприємств за допомогою статистичних моделей. *Економічні науки*. 2009. № 4, т. 2. С. 184–188.
39. Отенко І. П., Азаренков Г. Ф., Іващенко Г. А. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 156 с.
40. Перелік інструментів системи раннього попередження неплатоспроможності. Міністерство Юстиції України. URL: <https://salo.li/66fAfl3> (дата звернення: 17.12.2025).

41. Писаренко В. В., Лях Я. Ю. Сутність маркетингових ризиків сільськогосподарських підприємств. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2014. № 4. С. 65–70.
42. Погребняк А. Ю. Порівняльний аналіз методик оцінки ймовірності банкрутства в системі антикризового управління на підприємстві. *Бізнес Інформ*. № 7. 2014. С. 344-352.
43. Постанова від 05.01.2024 по справі 140/11642/23. Восьмий апеляційний адміністративний суд. URL: <https://salo.li/786Bdb9> (дата звернення 17.12.2025).
44. Постанова від 12.01.2024 по справі 140/10693/23. Восьмий апеляційний адміністративний суд. URL: <https://salo.li/52ebE5D> (дата звернення 17.12.2025).
45. Постанова від 13.11.2023 по справі 140/7871/22. Восьмий апеляційний адміністративний суд. URL: <https://salo.li/93C7791> (дата звернення 17.12.2025).
46. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р. Дата оновлення 03.09.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#n51>. (дата звернення: 28.11.2025).
47. Про внесення змін до наказу ДПС від 11.01.2023 № 17. Наказ ДПСУ № 195 від 05.03.2025. URL: <https://salo.li/4eF608a> (дата звернення 17.12.2025).
48. Про внесення змін до статті 12 Закону України "Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю". Закон України № 4564-IX від 31.07.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4564-20#Text> (дата звернення: 18.12.2025).
49. Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального: Закон України № 3817-IX від 18.06.2024 р. Дата оновлення 01.10.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3817-20#Text> (дата звернення: 28.11.2025).

50. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 13 “Фінансові інструменти”: Наказ № 559 від 30.11.2001 р. Документ оновлено 03.01.2024. URL: <https://salo.li/2f10211> (дата звернення: 30.11.2025).

51. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування: Наказ № 291 від 30.11.1999 р. Документ оновлено 29.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text> (дата звернення: 03.12.2025).

52. Про затвердження Положення щодо пруденційних нормативів професійної діяльності на фондовому ринку та вимог до системи управління ризиками. Рішення № 1597 від 01.10.2015 р. URL: <https://salo.li/E0695e7> (дата звернення: 06.12.2025).

53. Про затвердження порядків з питань зупинення реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних. Постанова КМУ № 1165 від 11.12.2019. Документ оновлено 27.09.2025. URL: <https://salo.li/912766E> (дата звернення 17.12.2025).

54. Про затвердження Порядку проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, реалізація якого передбачається на умовах фінансової самоокупності, а також визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, обслуговування якої здійснюватиметься за рахунок коштів бенефіціара. Наказ № 616 від 14.07.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1095-16#Text> (дата звернення: 03.12.2025).

55. Про страхування: Закон України № 1909-IX від 18.11.2021 р. Дата оновлення 01.01.25. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення: 29.11.2025).

56. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України № 2275-VIII від 06.02.2018 р. Дата оновлення 28.08.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text> (дата звернення: 29.11.2025).

57. Рішення від 21.09.2020 по справі 140/10443/20. Волинський окружний адміністративний суд. URL: <https://salo.li/Ce5650C> (дата звернення 17.12.2025).
58. Ромашова Я. В. Експрес-діагностика фінансової кризи й імовірності банкрутства сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки*. 2015. Вип. 15(3). С. 93–97.
59. Сабадаш В. В., Коваленко Є. В. Діагностика кризового стану та загрози банкрутства промислового підприємства: порівняльні оцінки. *Mechanism of Economic Regulation*. 2012. № 2. С. 126–132.
60. Сич О. А., Калічак І. І. Дискримінантний аналіз і його застосування в прогнозуванні банкрутства підприємства. *Молодий вчений*. 2017. № 2. С. 333–339.
61. Стешенко О.Д. Економічні ризики: навч. посіб. Харків : УкрДАЗТ, 2011. 145 с.
62. Стратегія впровадження системи ризик-менеджменту. URL: <https://salo.li/EC4B99d> (дата звернення: 16.12.2025).
63. Таратута Л., Лищенко О., Таратута К. Особливості розрахунку рентабельності в трансфертному ціноутворенні у правовому полі України. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 2(53). С. 490–497.
64. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2004. 412 с
65. Терещенко О. О., Проскура К.П. Критичний аналіз методичних рекомендацій щодо ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства. 2022. 55 с.. URL: <https://salo.li/27459AF> (дата звернення: 12.12.2025).
66. ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ». Код ЄДРПОУ 42663493 URL: <https://opendatabot.ua/c/42663493?from=search> (дата звернення 20.11.25)
67. Торшин Є. О. Інформаційна база аналізу показників фінансового стану підприємств за національними та міжнародними стандартами фінансової звітності. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 20. С. 65–70.

68. Управління фінансовими ризиками : навч. посіб. / Куцик П. О. та ін. Львів : Растр-7, 2016. 318 с.
69. Ухвала від 15.10.2024 по справі 903/262/22. Господарський суд волинської області. URL: <https://salo.li/6282149> (дата звернення 17.12.2025).
70. Ухвала від 22.08.2024 по справі 903/769/23. Господарський суд волинської області. URL: <https://salo.li/7E2Cb74> (дата звернення 17.12.2025).
71. Ухвала від 27.02.2024 по справі 903/586/23. Господарський суд волинської області. URL: <https://salo.li/9619C14> (дата звернення 17.12.2025).
72. Факторинг для бізнесу: що це таке, види, умови та переваги. ПУМБ. 2024. URL: <https://salo.li/49a7933> (дата звернення: 15.12.2025).
73. Чабан Г. М. Економіко-математичне моделювання індикаторів ефективності системи управління фінансовими ризиками. *Інвестиції: Практика та досвід*, 2020. № 13–14. С. 64–74.
74. Чібісова І. В. Методи оцінки і прогнозування банкрутства підприємств. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2012. Вип. 22(2). С. 389–394.
75. Шапурова О. О. Моделі оцінки банкрутства та кризового стану підприємств. *Економіка та держава*. 2009. № 4. С. 59–64.
76. Щербань О. Д., Борзенкова В. І. Визначення сутності ліквідності та ділової активності підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 32. С. 257 – 263.
77. Як заповнити Звіт про рух грошових коштів прямим методом *Головбух*. 2021. Вип. №5 (1204). 6 с. URL: <https://salo.li/ea17a25> (дата звернення: 07.12.2025).
78. Янковець Т. М., Чернюк Ю. В. Порівняння сучасних моделей діагностики ймовірності банкрутства підприємства: закордонний та вітчизняний досвід. *Інвестиції: Практика та досвід* 2016. № 20. С. 58–62.
79. Ящук Д. В. Класифікація українських підприємств за станом платоспроможності за допомогою дерев рішень. С. 372 – 379. URL: <https://salo.li/B20f133> (дата звернення: 03.12.2025).

ДОДАТКИ
ДОДАТОК А

Таблиця А.1

Групування активів підприємства

Групи	Умовне позначення	Сума рядків балансу	Характеристика
Абсолютно ліквідні	А1	Р.1160+ р.1165 (Ф.1)	Грошові кошти і поточні фінансові інвестиції
Швидко ліквідні	А2	Р.1125+ 1130+ 1135+ 1140+ 1145+ 1155 (Ф.1)	Отримані векселі, дебіторська заборгованість, яка буде погашена за умовами договорів
Повільно ліквідні	А3	Р.1100+ р.1170+ р.1190 (Ф.1)	Запаси (виробничі запаси, готова продукція, незавершене виробництво); дебіт. заборгованість (платежі очікуються не раніше 12 місяців після звітної дати); витрати майбутніх періодів у частині, яка підлягає списанню протягом менше ніж 12 місяців; інші оборотні активи (зокрема, дебіторська заборгованість, строк сплати якої минув)
Важко ліквідні	А4	Р. 1095 (ф.1)	Необоротні активи, які передбачено використовувати більше ніж один рік (або операційний цикл, якщо він перевищує рік), а також дебіторська заборгованість, що знаходиться у важкому фінансовому стані; запаси готової продукції, що не мають попиту; витрати майбутніх періодів, які підлягають списанню протягом більше ніж 12 місяців, та ін.

[30, с. 122]

ДОДАТОК Б

Таблиця Б.1

Групування пасивів підприємства

Групи	Умовне позначення	Сума рядків балансу	Характеристика
Найбільш термінові	П1	Р.1615+1620+1625+1630+1635+1640+1645+1650+1660 + 1690 (Ф.1)	Кредиторська заборгованість та поточні зобов'язання за розрахунками
Короткострокові	П2	Р.1600+1605+1610+ 1665 (Ф.1)	Короткострокові кредити та інші позикові кошти, що підлягають погашенню впродовж 12 місяців, в т. ч. доходи майбутніх періодів та векселі видані
Довгострокові	П3	Р.1595- р.1525 (Ф.1)	Довгострокові зобов'язання; доходи майбутніх періодів у частині понад 12 місяців
Постійні (стійкі)	П4	Р.1495 + р.1525 (ф.1)	Зобов'язання перед власниками з формування власного капіталу; забезпечення наступних витрат і платежів

[30, с. 123]

ДОДАТОК В

Таблиця В.1

Алгоритм розрахунку показників ліквідності

Показники	Формули розрахунків	Розрахунок	Рекомендовані значення
1. К-т поточної ліквідності	Оборотні активи (ОА)/ Поточні зобов'язання	$\frac{\phi.1p.1195}{\phi.1p.1695}$	1- 2; ↑ ; врахування галузевої специфіки; стабільність значень в динаміці
2. К-т швидкої ліквідності	(Оборотні активи (ОА) – Виробничі запаси (ВЗ)) / (Поточні зобов'язання (ПЗ))	$\frac{\phi.1p.1195 - p.1100 - p.1110}{\phi.1p.1695}$	0,6 -1 ; ↑ (але не більше 2); врахування галузевої специфіки
3. К-т абсолютної ліквідності	(Грошові кошти (ГК) + Поточні фінансові інвестиції (ПФІ))/(Поточні зобов'язання)	$\frac{\phi.1p.1165 + p.1160}{\phi.1p.1695}$	0,2 – 0,6; ↑ ; врахування галузевої специфіки
4. Власні оборотні кошти (ВОК)	Власний капітал(ВК) -необоротні активи (НА)	$\phi.1 p. 1495 - \phi.1 p.1095$	↑
5. К-т забезпеченості ВОК	Власний капітал (ВК) -необоротні активи (НА)/ (Оборотні активи (ОА))	$\frac{\phi.1p.1495 - \phi.1p.1095}{\phi.1p.1195}$	≥ 0,1↑
6. К-т забезпеченості запасів і витрат ВОК	Власний капітал(ВК) -необоротні активи (НА)/ (Запаси (З))	$\frac{\phi.1p.1495 - \phi.1p.1095}{\phi.1p.1100 + \phi.1p.1110}$	не нижче 0,5
7. К-т маневреності ВОК	ГК та їх еквіваленти/Власні оборотні кошти	$\frac{\phi.1p.1165}{\phi.1p.1495 - \phi.1p.1095}$	↑
8. К-т покриття запасів	(ВОК + короткострокові кредити банків +кредиторська заборгованість за товари) / Запаси (З)	$\frac{\phi.1p.1495 - p.1095 + p.1600 + p.1615}{\phi.1p.1100 + p.1110}$	не нижче 1

[систематизовано автором]

ДОДАТОК Д

Таблиця Д.1

Алгоритм розрахунку коефіцієнтів фінансової стійкості

Показники	Формули розрахунків	Розрахунок	Рекомендовані значення
1. Коефіцієнт автономії ($K_{авт}$)	Власний капітал/Капітал	$\frac{\phi.1p.1495}{\phi.1p.1900}$	$\geq 0,5$, збільш.
2. Коефіцієнт фінансової залежності ($K_{фз}$)	Капітал/ Власний капітал	$\frac{\phi.1p.1900}{\phi.1p.1495}$	≤ 2 , зменш.
3. Коефіцієнт фінансового ризику ($K_{фр}$)	Залучений капітал/Власний капітал	$\frac{\phi.1p.1900 - p.1495}{\phi.1p.1495}$	$\leq 0,5$, крит. – 1
4. Коефіцієнт маневреності власного капіталу ($K_{ман. вк}$)	Власні оборотні кошти/Власний капітал	$\frac{\phi.1p.1495 - p.1095}{\phi.1p.1495}$	> 0 ; 0,2-0,3; збільш.
5. Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень ($K_{стр. дв}$)	Довгострокові зобов'язання/Необоротні активи	$\frac{\phi.1p.1595}{\phi.1p.1095}$	-
6. Коефіцієнт довгострокового залучення коштів ($K_{дзк}$)	Довгострокові зобов'язання/(Власний капітал + Довгострокові зобов'язання)	$\frac{\phi.1p.1595}{\phi.1p.1495 + \phi.1p.1595}$	0,4
7. Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел ($K_{фнкд}$)	Власний капітал/(Власний капітал + Довгострокові зобов'язання)	$\frac{\phi.1p.1495}{\phi.1p.1495 + \phi.1p.1595}$	0,6
8. Коефіцієнт довгострокових зобов'язань і забезпечень	Довгострокові зобов'язання і забезпечення/Позиковий капітал	$\frac{\phi.1p.1595}{\phi.1p.1595 + 1695 + 1700}$	Зниження
9. Коефіцієнт страхування бізнесу	Резервний капітал/Валюта балансу	$\frac{\phi.1p.1415}{\phi.1p.1900}$	Підвищення
10. Коефіцієнт страхування власного капіталу	Резервний капітал/Власний капітал	$\frac{\phi.1p.1415}{\phi.1p.1495}$	Підвищення
11. Коефіцієнт страхування зареєстрованого (пайового) капіталу	Резервний капітал / Зареєстрований (пайовий) капітал	$\frac{\phi.1p.1415}{\phi.1p.1400}$	Підвищення

[систематизовано автором]

ДОДАТОК Е

Таблиця Е.1

Показники наявності джерел формування запасів

Показники	Розрахунок
1. Запаси (З)	$Z = pp.(1100 + 1110)\phi.1$
2. Власні оборотні кошти (ВОК)	$ВОК = \phi.1p.1495 - \phi.1p.1095$
3. Функціональний капітал (ФК)	ФК = ВОК + довгострокові зобов'язання = $\phi.1p.1495 - \phi.1p.1095 + \phi.1p.1595$
4. Загальна величина основних джерел формування коштів (ДФ)	ДФ = ФК + короткострокові кредити = $\phi.1p.1495 - \phi.1p.1095 + \phi.1p.1595 + \phi.1p.1600$

[систематизовано автором]

ДОДАТОК Ж

Таблиця Ж.1

Характеристика типів фінансової стійкості підприємства

Показники	Типи фінансової стійкості			
	абсолютна	нормальна	недостатня	кризова
$\Phi^c = \text{ВОК} - 3$	$\Phi^c \geq 0$	$\Phi^c \leq 0$	$\Phi^c \leq 0$	$\Phi^c \leq 0$
$\Phi^m = \text{ФК} - 3$	$\Phi^m \geq 0$	$\Phi^m \geq 0$	$\Phi^m \leq 0$	$\Phi^m \leq 0$
$\Phi^o = \text{ДФ} - 3$	$\Phi^o \geq 0$	$\Phi^o \geq 0$	$\Phi^o \geq 0$	$\Phi^o \leq 0$
$S(\Phi) = 1,$ якщо $\Phi > 0;$ $0,$ якщо $\Phi < 0$	(1; 1; 1)	(0; 1; 1)	(0; 0; 1)	(0; 0; 0)

[систематизовано автором]

ДОДАТОК И

Таблиця И.1

Показники ділової активності

Показники	Розрахунок
Фондовіддача необоротних активів ($\Phi_{\text{она}}$) = Чистий дохід (ЧД) від реалізації пр-ції / Не- оборотні активи (НА)	р. 2000 ф.2 / р.1095 ф. 1
К-т оборотності активів ($K\text{-}T_{\text{об. А}}$)= ЧД від ре- алізації пр-ції /Активи	р. 2000 ф.2 / р.1300 ф. 1
К-т оборотності оборотних активів (ОА) ($K\text{-}T_{\text{об. ОА}}$) = ЧД від реалізації пр-ції /ОА	р. 2000 ф.2 / ф.1 [р.1195 – 1160 – 1165 (гр.3+гр.4)] :2
Оборотність ОА у днях ($T_{\text{оа}}$)	Т (360;180;90 днів)/К-т об. ОА
К-т оборотності запасів ($K\text{-}T_{\text{об.з.}}$) = Собівар- тість реал. пр-ції / Запаси	р. 2050 ф.2/(р.1100+р.1110 ф.1)
Оборотність запасів у днях ($T_{\text{об.з.}}$)	Т/К- $T_{\text{об.з.}}$
К-т оборотності дебіт. заборгованості (ДЗ) ($K\text{-}T_{\text{об.д.з.}}$) = ЧД від реал. пр-ції / Середня ДЗ	р.2000 ф.2 / ((р. 1125 + р. 1130 + р. 1135 + р. 1155 ф.1)/2)
Оборотність ДЗ у днях ($T_{\text{об.дз.}}$)	Т/К- $T_{\text{об.дз.}}$
К-т оборотності кредит. заборгованості ($K\text{-}$ $T_{\text{об.кз.}}$)= ЧД від реал. пр-ції / Середня креди- торська заборгованість (КЗ)	р.2050 ф. 2/ ((р. 1610 + р. 1615 + р. 1620 + р. 1625 + р. 1630 + р. 1690 ф.1)/2)
Оборотність КЗ у днях ($T_{\text{об.кз.}}$)	Т/К- $T_{\text{об.кз.}}$
К-т оборотності власного капіталу ($K\text{-}T_{\text{об.вк.}}$) = ЧД від реал. пр-ції / Власний капітал	р.2000 ф.2 / р. 1495 ф.1; ≥ 1
Тривалість операційного циклу ($T_{\text{оц}}$)	$T_{\text{оц}} = T_{\text{об.з.}} + T_{\text{об.дз.}}$
Тривалість фін. циклу ($T_{\text{фц}}$)	$T_{\text{фц}} = T_{\text{оц.}} - T_{\text{об.кз.}}$

[систематизовано автором]

ДОДАТОК К

Таблиця К.1

Показники рентабельності капіталу та реалізованої продукції

Показники	Розрахунок
Рентабельність активів (ROA) = Чистий прибуток (ЧП) * 100% / Активи	р. 2350 (2355) ф.2 * 100% / ((р. 1300 ф. 1 гр.3+гр.4)/2)
Рентабельність власного капіталу (ROE) = ЧП * 100% /Власний капітал	р. 2350 (2355) ф.2 * 100% / р. 1495 ф. 1
Чиста рентабельність реалізованої продукції (Net Profit Margin, NPM) = ЧП * 100% / Чистий дохід від ре- алізації продукції	р. 2350 (2355) ф.2 * 100% / р. 2000 ф. 2

[систематизовано автором]

ДОДАТОК Л

Таблиця Л.1

Формули розрахунку коефіцієнтів моделі Альтмана за 1983 р.

Показники	Формула
X_1 = власний оборотний капітал / актив балансу	$(\Phi.1 \text{ p.1195} - \Phi.1 \text{ p.1695}) / \Phi.1 \text{ p.1300}$
X_2 = нерозподілений прибуток / актив балансу	$\Phi.1 \text{ p.1420} / \Phi.1 \text{ p.1300}$
X_3 = фінансовий результат від операційної діяльності / актив балансу	$\Phi.2 \text{ p.2190 (2195)} / \Phi.1 \text{ p.1300}$
X_4 = балансова оцінка власного капіталу / зобов'язання та забезпечення	$\Phi.1 \text{ p.1495} / (\Phi.1 \text{ p.1695} + \Phi.1 \text{ p.1595})$
X_5 = чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) / актив балансу	$\Phi.2 \text{ p.2000} / \Phi.1 \text{ p.1300}$

[систематизовано автором]

Таблиця Л.2

Формули розрахунку коефіцієнтів за моделлю Спрінгейта

Показники	Формула
A= робочий капітал / актив балансу	$(\Phi.1 \text{ p.1495} + \Phi.1 \text{ p.1595} - \Phi.1 \text{ p.1095}) / \Phi.1 \text{ p.1300}$
B= фінансовий результат до оподаткування / актив балансу	$\Phi.2 \text{ p.2290 (2295)} / \Phi.1 \text{ p.1300}$
C= валовий прибуток / поточні зобов'язання і забезпечення	$\Phi.2 \text{ p.2090 (2095)} / \Phi.1 \text{ p.1695}$
D= собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) / актив балансу	$\Phi.2 \text{ p.2050} / \Phi.1 \text{ p.1300}$

[систематизовано автором]

Таблиця Л.3

Формули розрахунку коефіцієнтів за моделлю Ліса

Показники	Формула
A= всього оборотні активи / актив балансу	Ф.1 р.1195 /Ф.1 р.1300
B= фінансовий результат від операційної діяльності / актив балансу	Ф.2 р.2190 (2195) /Ф.1 р.1300
C= нерозподілений прибуток / актив балансу	Ф.1 р.1420 /Ф.1 р.1300
D= власний капітал / позиковий капітал	Ф.1 р.1495 /(Ф.1 р.1595+ Ф.1 р.1695)

[систематизовано автором]

Таблиця Л.4

Формули розрахунку коефіцієнтів за моделлю Таффлера і Тішоу

Показники	Формула
A= фінансовий результат від операційної діяльності / поточні зобов'язання і забезпечення	Ф.2 р.2190 (2195) / Ф.1 р.1695
B= всього оборотні активи / довгострокові зобов'язання і забезпечення + поточні зобов'язання і забезпечення	Ф.1 р.1195 / (Ф.1 р.1595 + Ф.1 р.1695)
C= поточні зобов'язання і забезпечення / актив балансу	Ф.1 р.1695 /Ф.1 р.1300
D= чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) / актив балансу	Ф.2 р.2000 /Ф.1 р.1300

[систематизовано автором]

Таблиця Л.5

Розрахунок коефіцієнта Бівера

Показники	Формула
Коефіцієнт Бівера= (чистий фінансовий результат + амортизація) / (довгострокові зобов'язання і забезпечення + поточні зобов'язання і забезпечення)	$(\Phi.2 \text{ p.2350 (2355)} + \Phi.2 \text{ p.2515}) / (\Phi.1 \text{ p.1595} + \Phi.1 \text{ p.1695})$

[систематизовано автором]

Таблиця Л.6

Формули розрахунку коефіцієнтів за моделлю Терещенка

Показники	Формула
$X_1 = \text{Cash-flow} / \text{довгострокові зобов'язання і забезпечення} + \text{поточні зобов'язання і забезпечення}$	$\Phi.2 \text{ (p.2350(2355)+ p. 2515)} / (\Phi.1 \text{ p.1595} + \Phi.1 \text{ p.1695})$
$X_2 = \text{Баланс} / \text{довгострокові зобов'язання і забезпечення} + \text{поточні зобов'язання і забезпечення}$	$\Phi.1 \text{ p.1900} / (\Phi.1 \text{ p.1595} + \Phi.1 \text{ p.1695})$
$X_3 = \text{Чистий фінансовий результат} / \text{середньорічна сума активу балансу}$	$\Phi.2 \text{ p.2350 (2355)} / \Phi.1 \text{ p.1300 (колонка 3} + \text{колонка 4)} / 2$
$X_4 = \text{ЧФР} / \text{ЧД від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)}$	$\Phi.2 \text{ p.2350 (2355)} / \Phi.2 \text{ p.2000}$
$X_5 = \text{Запаси} / \text{чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)}$	$\Phi.1 \text{ p.1100} / \Phi.2 \text{ p.2000}$
$X_6 = \text{ЧД від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)} / \text{Баланс}$	$\Phi.2 \text{ p.2000} / \Phi.1 \text{ p.1300}$

[систематизовано автором]

Таблиця Л.7

Формули розрахунку коефіцієнтів за моделлю А.В. Матвійчука

Показники	Формула
X_1 = к-т мобільності активів = Оборотні активи / Необоротні активи	$p.1195 \text{ ф.1} / p.1095 \text{ ф.1}$
X_2 = к-т оборотності кредиторської заборгованості = Собівартість реаліз. пр-ції / Кредиторська заборгованість (КЗ)	$p.2050 \text{ ф. 2} / \{ \text{гр. 3} + \text{гр. 4 ф.1 (p. 1610 + p. 1615 + p. 1620 + p. 1625 + p. 1630 + p. 1690)} / 2 \}$
X_3 = к-т оборотності власного капіталу = Чистий дохід від реалізації / Власний капітал	$p.2000 \text{ ф.2} / p. 1495 \text{ ф.1}$
X_4 = к-т окупності активів = Баланс / Чистий дохід від реалізації	$p. 1900 \text{ ф.1} / p.2000 \text{ ф.2}$
X_5 = к-т забезпеченості ВОК = Власний капітал (ВК) -необоротні активи (НА)/ (Оборотні активи (ОА))	$(p.1495 \text{ ф.1} - p.1095 \text{ ф.1}) / p.1195 \text{ ф.1}$
X_6 = к-т концентрації залученого капіталу = (Довгострокові зобов'язання + Поточні зобов'язання) / Баланс	$(p.1595 \text{ ф.1} + p.1695 \text{ ф.1}) / p.1900 \text{ ф.1}$
X_7 = к-т покриття боргів власним капіталом = Власний капітал / (Забезпечення наступних витрат і платежів + Довгострокові зобов'язання + Поточні зобов'язання)	$p.1495 \text{ ф.1} / (p. 1595 \text{ ф.1} + p.1600 \text{ ф.1})$

[систематизовано автором]

Моделі розрахунку інтегрального показника фінансового стану бенефіціара (великі та середні підприємства)

№ з/п	Групи видів економічної діяльності	Модель
1	Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство: секція А (розділи 01–03)	$Z=1,3 \times K_3 + 0,03 \times K_4 + 0,001 \times K_5 + 0,61 \times K_6 + 0,75 \times K_7 + 2,5 \times K_8 + 0,04 \times K_9 - 0,2$
2	Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів: секція С (розділи 10–12)	$Z=0,035 \times K_1 + 0,04 \times K_2 + 2,7 \times K_3 + 0,1 \times K_6 + 1,1 \times K_7 + 1,2 \times K_8 + 0,05 \times K_9 - 0,8$
3	Переробна промисловість: секція С (розділи 13–18, 31, 32)	$Z=0,95 \times K_3 + 0,03 \times K_4 + 1,1 \times K_6 + 1,4 \times K_7 + 3,1 \times K_8 + 0,04 \times K_9 + 0,03 \times K_{10} - 0,45$
4	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів: секція В (розділи 05–09); переробна промисловість: секція С (розділи 19–30, 33); постачання електроенергії, газу: секція D (розділ 35); водопостачання, каналізація: секція Е (розділи 36–39)	$Z=0,025 \times K_1 + 1,9 \times K_3 + 0,45 \times K_6 + 1,5 \times K_8 + 0,03 \times K_9 - 0,5$
5	Будівництво: секція F (розділи 41–43)	$Z=0,02 \times K_1 + 1,7 \times K_3 + 0,01 \times K_4 + 0,3 \times K_6 + 0,4 \times K_7 + 2,9 \times K_8 - 0,1$
6	Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів: секція G (розділи 45–47); тимчасове розміщування й організація харчування: секція I (розділи 55, 56)	$Z=1,03 \times K_3 + 0,001 \times K_4 + 0,16 \times K_6 + 0,6 \times K_7 + 2,9 \times K_8 + 0,08 \times K_9 - 0,14$
7	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність: секція H (розділи 49–53); електрозв'язок: секція J (розділ 61)	$Z=0,07 \times K_2 + 1,27 \times K_3 + 0,32 \times K_6 + 1,98 \times K_8 + 0,04 \times K_9 + 0,04 \times K_{10} - 0,15$
8	Фінансова та страхова діяльність (крім банків): секція K (розділи 64–66)	$Z=0,025 \times K_1 + 2,7 \times K_3 + 0,005 \times K_4 + 0,13 \times K_7 + 2,4 \times K_8 - 0,93$
9	Інформація та телекомунікації: секція J (розділи 58–60, 62, 63); інші операції та послуги: секції L–U (розділи 68–99)	$Z=0,03 \times K_1 + 0,9 \times K_3 + 0,01 \times K_4 + 0,002 \times K_5 + 0,15 \times K_6 + 0,5 \times K_7 + 2,9 \times K_8 - 0,05$

Таблиця Л.9

Формули фінансових коефіцієнтів, що використовуються для визначення інтегрального показника фінансового стану бенефіціара
(великі та середні підприємства, КВЕД 47.30)

Фінансовий коефіцієнт	Формула розрахунку	Алгоритм розрахунку з використанням форм звітності
К ₃ – коефіцієнт фінансової незалежності	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Валюта балансу}}$	$\frac{\text{ф.1 р.1495 гр.4}}{\text{ф.1 р.1900 гр.4}}$
К ₄ – коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Необоротні активи}}$	$\frac{\text{ф.1 р.1495 гр.4}}{\text{ф.1 р.1095 гр.4}}$
К ₆ – коефіцієнт рентабельності продажів за фінансовими результатами від операційної діяльності (ЕВІТ)	$\frac{\text{Фінансовий результат від операційної діяльності}}{\text{Чистий дохід від реалізації}}$	$\frac{\text{ф.2 р.2190 (2195) гр.3}}{\text{ф.2 р.2000 гр.3}}$
К ₇ – коефіцієнт рентабельності операційної діяльності за ЕВІТДА	$\frac{\text{ЕВІТДА}}{\text{Чистий дохід від реалізації + інші операційні доходи}}$	$\frac{\text{ф.2 р.2190 (2195)+2515 гр.3}}{\text{ф.2 р.2000+2120 гр.3}}$
К ₈ – коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком	$\frac{\text{Чистий фінансовий результат}}{\text{Валюта балансу}}$	$\frac{\text{ф.2 р.2350 (2355) гр.3}}{\text{ф.1 р.1300 (гр.3+гр.4):2}}$
К ₉ – коефіцієнт оборотності оборотних активів	$\frac{\text{Чистий дохід від реалізації}}{\text{Операційні оборотні активи}}$	$\frac{\text{ф.2 р.2000 гр.3}}{\text{ф.1 [р.1195 – 1160 – 1165 (гр.3+гр.4)] :2}}$

Таблиця Л.10

Інтерпретація значень інтегрального показника фінансового стану бенефіціара
(великі та середні підприємства)

№ з/п	Види економічної діяльності	Класи за рівнем фінансового стану позичальника				
		клас 1	клас 2	клас 3	клас 4	клас 5
1	2	3	4	5	6	7
1	Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство: секція А (розділи 01–03)	більше ніж + 0,81	від + 0,80 до + 0,35	від + 0,34 до - 0,25	від - 0,26 до - 3,2	менше ніж - 3,2
2	Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів: секція С (розділи 10–12)	більше ніж + 0,71	від + 0,7 до 0	від - 0,01 до - 0,70	від - 0,71 до - 3,4	менше ніж - 3,5
3	Переробна промисловість: секція С (розділи 13–18, 31, 32)	більше ніж + 0,81	від + 0,8 до + 0,17	від + 0,16 до - 0,5	від - 0,51 до - 3,6	менше ніж - 3,7
4	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів: секція В (розділи 05–09); переробна промисловість: секція С (розділи 19–30, 33); постачання електроенергії, газу: секція D (розділ 35); водопостачання, каналізація: секція Е (розділи 36–39)	більше ніж + 0,8	від + 0,79 до + 0,04	від + 0,03 до - 0,75	від - 0,76 до - 4,6	менше ніж - 4,7
5	Будівництво: секція F (розділи 41–43)	більше ніж + 0,07	від + 0,06 до - 0,4	від - 0,41 до - 0,9	від - 0,91 до - 3,7	менше ніж - 3,8

Продовження табл. Л.10 – Додаток Л

1	2	3	4	5	6	7
6	Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів: секція G (розділи 45–47); тимчасове розміщування й організація харчування: секція I (розділи 55, 56)	більше ніж + 0,91	від + 0,9 до + 0,16	від + 0,15 до – 0,6	від – 0,61 до – 4,6	менше ніж – 4,7
7	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність: секція H (розділи 49–53); електрозв'язок: секція J (розділ 61)	більше ніж + 1,01	від + 1,0 до + 0,35	від + 0,34 до – 0,37	від – 0,38 до – 3,4	менше ніж – 3,5
8	Фінансова та страхова діяльність (крім банків): секція K (розділи 64–66)	більше ніж + 1,2	від + 1,19 до + 0,52	від + 0,51 до – 0,25	від – 0,26 до – 4,1	менше ніж – 4,2
9	Інформація та телекомунікації: секція J (розділи 58–60, 62, 63); інші операції та послуги: секції L–U (розділи 68–99)	більше ніж + 0,7	від + 0,69 до + 0,09	від + 0,08 до – 0,55	від – 0,56 до – 3,2	менше ніж – 3,3

[54]

Таблиця Л.11

Формули розрахунку коефіцієнтів за моделлю Беєрмана

Показники	Формула
$K_1 = \text{Позиковий капітал} / \text{Валюта балансу}$	$\Phi 1(p\ 1595+1695) / \Phi 1\ p\ 1300$
$K_2 = \text{Чистий прибуток} / \text{Валюта балансу}$	$\Phi 2\ p\ 2350\ (2355) / \Phi 1\ p\ 1300$
$K_3 = \text{Чистий прибуток} / \text{Позиковий капітал}$	$\Phi 2\ p\ 2350\ (2355) / \Phi 1\ p\ (1595+1695)$
$K_4 = \text{Чистий прибуток} / \text{Чиста виручка від реалізації}$	$\Phi 2\ p\ 2350\ (2355) / \Phi 2\ p\ 2000$
$K_5 = \text{Cash-flow} / \text{Позиковий капітал}$	$(\Phi.2\ p.2350\ (2355) + \Phi.2\ p.2515) / \Phi 1\ p(1595+1695)$
$K_6 = \text{Чиста виручка від реалізації} / \text{Валюта балансу}$	$\Phi 2\ p\ 2000 / \Phi 1\ p\ 1300$
$K_7 = \text{Запаси} / \text{Чиста виручка від реалізації}$	$\Phi 1\ p\ 1100 / \Phi 1\ p\ 2000$
$K_8 = \text{Знос} / \text{Вартість основних засобів на кінець періоду}$	$\Phi 1\ p\ 1012 / \Phi 1\ p\ 1010\ (\text{гр.4})$
$K_9 = \text{Введені основні засоби} / \text{Знос}$	$\Phi 1\ (p\ 1010\ \text{гр.4-}\ p.1010\ \text{гр.3}) / \Phi 1\ p\ 1012$
$K_{10} = \text{Довго- і короткострокові кредити банків} / \text{Позиковий капітал}$	$\Phi 1\ (p\ 1510+1600) / \Phi 1\ p\ (1595+1695)$

[систематизовано автором]

Таблиця Л.12

Формули розрахунку коефіцієнтів за моделлю Чессера

Показники	Формула
$X_1 = \text{відношення готівки і ліквідних цінних паперів до суми активів} = \text{Гроші та їх еквіваленти} / \text{Вартість активів}$	$\Phi 1(p.1160+p.1165) / \Phi 1\ p.1300$
$X_2 = \text{Чистий дохід від реалізації} / \text{Гроші та їх еквіваленти}$	$\Phi 2\ p.2000 / \Phi 1\ p.1160+p.1165)$
$X_3 = \text{Фінансовий результат від операційної діяльності} / \text{Вартість активів}$	$\Phi 2\ p.\ 2190\ (2195) / \Phi 1\ p.1300$
$X_4 = \text{Позиковий капітал} / \text{Вартість активів}$	$\Phi 1\ (p.\ 1595+1695) / \Phi 1\ p.1300$
$X_5 = \text{відношення основного капіталу до чистих активів} = \text{Необоротні активи} / \text{Власний капітал}$	$\Phi 1\ p.1095 / \Phi 1\ p.1495$
$X_6 = \text{Оборотні активи} / \text{Чистий дохід від реалізації}$	$\Phi 1\ p.1095 / \Phi 2\ p.2000$

[систематизовано автором]

Таблиця Л.13

Формули розрахунку коефіцієнтів за моделлю Фулмера

Показники	Формула
$V_1 =$ Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)/Вартість активів	$\Phi 1 \text{ p.1420} / \Phi 1 \text{ p.1300}$
$V_2 =$ Чистий дохід від реалізації /Вартість активів	$\Phi 2 \text{ p.2000} / \Phi 1 \text{ p.1300}$
$V_3 =$ Фін. результат від операційної діяльності/Вартість активів	$\Phi 2 \text{ p.2190 (2195)} / \Phi 1 \text{ p.1300}$
$V_4 =$ Cash-flow/ Позиковий капітал	$(\Phi.2 \text{ p.2350 (2355)} + \Phi.2 \text{ p.2515}) / \Phi 1 \text{ p. (1595+1695)}$
$V_5 =$ Позиковий капітал/Вартість активів	$\Phi 1(\text{p.1595+1695}) / \Phi 1 \text{ p.1300}$
$V_6 =$ Поточні зобов'язання/Вартість активів	$\Phi 1 \text{ p.1695} / \Phi 1 \text{ p.1300}$
$V_7 =$ натуральний логарифм від суми матеріальних активів	$\ln (\Phi 1 \text{ p.1095} - \Phi 1 \text{ p.1000} + \Phi 1 \text{ p.1195})$
$V_8 =$ Оборотні активи/Позиковий капітал	$\Phi 1 \text{ p.1195} / \Phi 1(\text{p.1595+1695})$
$V_9 =$ натуральний логарифм від величини Фін. результату від операційної діяльності /Фінансові витрати	$\ln(\Phi 2 \text{ p.2190 (2195)}) / \Phi 2 \text{ p.2250}$

[систематизовано автором]

ДОДАТОК М

Додаток 1 до Порядку зупинення реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних [53]

КРИТЕРІЇ

ризиковості платника податку на додану вартість

1. Платника податку на додану вартість (далі - платник податку) зареєстровано (перереєстровано) на підставі недійсних (втрачених, загублених) та підроблених документів згідно з інформацією, наявною в контролюючих органах.

2. Платника податку зареєстровано (перереєстровано) в органах державної реєстрації фізичними особами з подальшою передачею (оформленням) у володіння чи управління неіснуючим, померлим, безвісти зниклим особам згідно з інформацією, наявною в контролюючих органах.

3. Платника податку зареєстровано (перереєстровано) в органах державної реєстрації фізичними особами, що не мали наміру провадити фінансово-господарської діяльності або здійснювати повноваження, згідно з інформацією, наданою такими особами.

4. Платника податку зареєстровано (перереєстровано) та ним проваджено фінансово-господарську діяльність без відома і згоди його засновників і призначених у законному порядку керівників згідно з інформацією, наданою такими засновниками та/або керівниками.

5. Платник податку - юридична особа не має відкритих рахунків у банку/небанківського надавача платіжних послуг, крім рахунків у Казначействі (крім бюджетних установ).

{Пункт 5 в редакції Постанови КМ № 603 від 16.06.2023}

6. Платником податку не подано контролюючому органу податкової звітності з податку на додану вартість за два останніх звітних (податкових) періоди всупереч нормам [підпункту 16.1.3](#) пункту 16.1 статті 16 та [абзацу першого](#) пункту 49.2 і [пункту 49.18](#) статті 49 Податкового кодексу України (далі - Кодекс), з урахуванням вимог [підпункту 69.1](#) пункту 69 підрозділу 10 розділу XX “Перехідні положення” Кодексу.

{Пункт 6 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1428 від 23.12.2022}

7. Платником податку на прибуток підприємств не подано контролюючому органу фінансової звітності за останній звітний період всупереч нормам [підпункту 16.1.3](#) пункту 16.1 статті 16 та [пункту 46.2](#) статті 46 Кодексу, з урахуванням вимог [підпункту 69.1](#) пункту 69 підрозділу 10 розділу XX “Перехідні положення” Кодексу.

{Пункт 7 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1428 від 23.12.2022}

8. У контролюючих органах наявна податкова інформація, яка стала відома у процесі провадження поточної діяльності під час виконання покладених на контролюючі органи завдань і функцій, що визначає ризиковість здійснення господарської операції, зазначеної в поданих для реєстрації [податковій накладній](#)/розрахунку коригування.

Довідник кодів податкової інформації, що стала підставою для розгляду питання про відповідність платника податку критеріям ризиковості платника податку, визначається ДПС та затверджується відповідним наказом, який оприлюднюється на офіційному веб-сайті ДПС.

{Пункт 8 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 1428 від 23.12.2022; в редакції Постанови КМ № 574 від 02.06.2023}

ДОДАТОК Н

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Державної податкової

служби України

11.01.2023 № 17

(у редакції наказу Державної податкової служби України

від 05.03.2025 № 195)

Таблиця Н.1

Довідник кодів податкової інформації, що стала підставою для розгляду питання про відповідність платника податку на додану вартість критеріям ризиковості платника податку

Код	Назва
1	2
01	постачання / вивезення за межі митної території України товару, походження якого не прослідковується за ланцюгом придбання, якщо постачальник не є виробником такого товару
02	придбання товару, походження якого не прослідковується за ланцюгом придбання, якщо придбання здійснюється не у виробника такого товару
03	постачання товарів / послуг за відсутності необхідних умов та/або обсягів матеріальних ресурсів для виробництва товарів, виконання робіт або надання послуг в обсягах, відображених у податковій накладній / розрахунку коригування (відсутні відомості про об'єкти оподаткування), відповідно до поданої до контролюючих органів звітності. При цьому відсутнє придбання послуг із оренди об'єктів оподаткування, послуг транспортування, послуг із оренди місць зберігання товарно-матеріальних цінностей, послуг із оренди місць зберігання паливно-мастильних матеріалів тощо
04	постачання товарів, відмінних від придбаних, за відсутності умов та/або матеріальних ресурсів для виробництва таких товарів
05	постачання товарів платнику(ам) податку, який(і) здійснює(ють) постачання товарів, відмінних від придбаних (крім постачання виробнику таких товарів)
06	платник податку залучений до здійснення групою платників податку, у тому числі щодо яких прийнято рішення про відповідність критеріям ризиковості платника податку, циклу операцій один із одним щодо придбання / реалізації одного й того ж товару / послуги для формування штучного обсягу такого товару / послуги
07	відсутність відомостей щодо сплати сум єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та/або недостатня кількість трудових ресурсів, необхідних для здійснення господарської операції в обсягах, зазначених у податковій накладній / розрахунку коригування (за відсутності інформації щодо придбання послуг з виконання робіт, необхідних для здійснення господарської операції) – для виробників товарів / постачальників послуг

Продовження табл. Н.1 – Додаток Н

1	2
08	постачання сільськогосподарської продукції за відсутності придбання такої продукції, сплати земельного податку (сплати єдиного податку для платника податку, який перебуває на спрощеній системі оподаткування четвертої групи) та/або відсутності придбання пального, мінеральних добрив, посівного матеріалу (насіння), засобів захисту рослин, допоміжних послуг з вирощування сільськогосподарської продукції за наявності земельних ділянок
09	відсутність / припинення дії ліцензії, яка засвідчує право суб'єкта господарювання на виробництво, оптову та роздрібну торгівлю підакцизними товарами (продукцією), якщо така діяльність підлягає ліцензуванню
11	накопичення залишків нереалізованих товарів за відсутності (недостатності) місць для їхнього зберігання (власних, орендованих складських приміщень) відповідно до поданої до контролюючих органів звітності та/або за відсутності придбання послуг зберігання
12	постачання товарів / послуг платнику(ам) податку, щодо якого(их) прийнято рішення про відповідність критеріям ризиковості платника податку, якщо дата подання податкової накладної / розрахунку коригування для реєстрації в Єдиному реєстрі податкових накладних за операцією з постачання припадає на період після дати прийняття щодо покупця рішення про відповідність такого покупця критеріям ризиковості платника податку
13	придбання товарів / послуг у платника(ів) податку, щодо якого(их) прийнято рішення про відповідність критеріям ризиковості платника податку, якщо дата подання податкової накладної / розрахунку коригування для реєстрації в Єдиному реєстрі податкових накладних за операцією з придбання припадає на період після дати прийняття щодо постачальника рішення про відповідність такого постачальника критеріям ризиковості платника податку
14	постачання товарів / послуг за рахунок сформованого реєстраційного ліміту ($\Sigma_{\text{накл}}$), у зв'язку з придбанням товарів / послуг, не пов'язаних із господарською діяльністю платника податку, якщо постачальник не є виробником товару / послуги, що постачається
15	постачання / придбання товарів з обмеженим терміном придатності за відсутності їхньої реалізації та/або переробки, та/або за відсутності відповідних засобів зберігання, та/або за відсутності придбання послуг зі зберігання, оренди відповідних основних засобів
16	керівник та/або особа, яка має право підпису (посадова особа платника податку), є особою, що займає аналогічну посаду більше ніж у п'яти (включно) платників податків
17	формування реєстраційного ліміту ($\Sigma_{\text{накл}}$) за рахунок операцій із придбання робіт та послуг в значних обсягах за відсутності об'єктивних умов (можливостей) їхнього використання в господарській діяльності
18	у податковій звітності платника податку (крім виробників товарів) відображено доходи, нараховані та виплачені самозайнятим особам, які не мають необхідних об'єктів оподаткування та чисельності трудових ресурсів, необхідних для здійснення фінансово-господарських операцій в обсягах, відображених у податковій звітності платника податку

Продовження табл. Н.1 – Додаток Н

1	2
19	подання платником податку для реєстрації податкової накладної / розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних із метою вивезення за межі митної території України товару, до якого застосовується режим експортного забезпечення відповідно до вимог статті 19 ² Закону України від 16 квітня 1991 року № 959-ХІІ «Про зовнішньоекономічну діяльність» (зі змінами), походження якого не прослідковується за ланцюгом придбання та платник податку не є виробником такого товару
20	у контролюючого органу наявна інформація щодо неможливості проведення документальної виїзної перевірки платника податку у зв'язку з відсутністю такого платника (посадових осіб платника податку або його законних (уповноважених) представників) за податковою адресою та/або за місцем провадження господарської діяльності

[47]

ДОДАТОК О

PROMETHEUS **СЕРТИФІКАТ**
Виданий 10.11.2020

Цей сертифікат засвідчує, що

Присікар Андрій
успішно закінчив(ла) курс

Підприємництво. Власна справа в Україні,

наданий викладачем **Кієво-Могилянської бізнес-школи**
Олексієм Геращенком через платформу масових відкритих онлайн-курсів **Prometheus**.

Олексій Геращенко
Кієво-Могилянська бізнес-школа

Автентичність цього сертифікату може бути перевірена за <https://courses.prometheus.org.ua/18090/cert/1b14a58d73e4e1eac4a5829bdc66353>

Виданий 17.09.2025

СЕРТИФІКАТ

Цей сертифікат засвідчує, що

Присікар Андрій
успішно закінчив(ла) курс

«Цифровий маркетинг»
Ігор Івцький, кандидат технічних наук, доцент, офіційний Google Partner

Автентичність сертифіката можна перевірити за посиланням:
<https://certs.prometheus.org.ua/cert/54ecb1ab7a01c422ba12a309edcde0e3a>

PROMETHEUS

PROMETHEUS **СЕРТИФІКАТ**
Виданий 03.09.2025

**BENDUKIDZE
FREE MARKET
CENTER**

СЕРТИФІКАТ
ЦЕЙ СЕРТИФІКАТ ЗАСВІДЧУЄ, ЩО

Присікар Андрій
успішно закінчив(ла) курс

Економіка на кожен день,

наданий викладачем курсу
через платформу масових відкритих онлайн-курсів **Prometheus**.

Наталія Мельник
Директорка Bendukidze Free Market Center

Автентичність цього сертифікату може бути перевірена за
<https://certs.prometheus.org.ua/cert/ad039f3b41ef401e84656fe45188187a>

prometheus.org.ua

